

2025/4

EduRevue

Magazín moderního vzdělávání Národního pedagogického institutu České republiky

Speciál

**Podpora
rovných
příležitostí**

Jsem most mezi školou a rodinou

sociální pedagog Jiří Daněk

Co si přečtete v této EduRevue

Škola pro 21. století **Strany 4–6** ►

Jak mohou školy stírat sociální nerovnosti mezi dětmi? Tuhle otázku jsme položili hlavnímu manažerovi projektu Podpora rovných příležitostí (PROP) Tomáši Machalíkovi, vládní zmocněnkyni pro lidská práva Kláře Šimáčkové Laurenčíkové a ústřednímu školnímu inspektorovi Tomáši Zatloukalovi.

Mezi námi **Strany 8–33** ►

Projekt PROP podpořil stovky škol po celém Česku. Někde si vybrali snídaňové kluby, doučování nebo volnočasové aktivity, jinde například posílili tým o sociálního pedagoga/pedagožku. Za inspirativními příběhy jsme vyrazili do Přerova, Mostu, Bíliny, Luže a Chomutova. V rámci projektu vznikl také sedmistupňový plán, který školám pomáhá včas rozpoznat potřeby žáků a žákyň ze sociálně znevýhodněného prostředí a reagovat na jejich potřeby.

My jsme NPI **Strany 34–43** ►

Jsme servisní organizací českého systému předškolního, základního a středního vzdělávání. V nabídce máme pečlivě promyšlené a důkladně navržené nástroje, které podporují školní týmy i jednotlivce. Jedním z členů našeho týmu je Tomáš Machalík, který vedl rozhovor s Petrou Kačírkovou z Ministerstva práce a sociálních věcí a Martinem Šimáčkem z Ministerstva pro místní rozvoj. Pracoviště má NPI i v každém krajském městě, do toho Ústeckého zve jeho vedoucí Lenka Burganová. Přečíst si můžete i o benefitech tandemové výuky.

Inspirace **Strany 44–50** ►

Svět českého vzdělávání je povzbudivě čínorodý, živý a kreativní. Existuje celá řada projektů a aktivit, které pomáhají na celostátní i lokální úrovni. Tady jsou naše tipy, co sledovat.

Další články, videa a podcasty najdete na webu EduRevue.
www.edurevue.npi.cz

Tématu sociálního znevýhodnění se věnujeme na webu:
zapojevsechny.cz

Markéta Beková

šéfredaktorka

Téma čísla: Podpora rovných příležitostí

Každé dítě si zaslouží stejnou šanci uspět ve škole – přesto v České republice stále platí, že místo narození nebo rodinné zázemí často rozhodují o jeho budoucnosti. Vzdělávací nerovnosti patří mezi klíčová témata Strategie 2030+ a odborníci se dlouhodobě shodují, že je potřeba je řešit. Realita však ukazuje, že rovné příležitosti pro všechny žáky a žákyň zůstávají stále nedosaženým cílem. Situaci navíc zkomplikovala pandemie covidu-19, kdy byly české školy zavřené nejdéle z celé Evropské unie – celkem 42 týdnů. Právě děti z méně podnětného prostředí byly v této době nejvíce ohroženy ztrátou kontaktu se školou i vrstevníky a jejich vzdělávací ztráty se dále prohloubily. I proto vznikl projekt Podpora rovných příležitostí, který od roku 2022 do roku 2026 usiluje o snížení vzdělávacích nerovností. Do projektu se zapojilo 444 základních a středních škol s vyšším podílem žáků se sociálním znevýhodněním. Proběhlo zde více než dvacet tisíc aktivit – od doučování přes sociální intervence až po profesní rozvoj pedagogů a školní poradenství.

Za každým číslem ve statistikách se skrývá konkrétní příběh – příběh žáka, který díky podpoře zvládl přestup na střední školu, nebo učitele,

který navzdory složitým podmínkám pomáhá dětem najít cestu ke vzdělání. Právě příběhy ze zapojených škol a lidí, kteří v nich působí, jsou hlavním tématem aktuálního vydání EduRevue. Jeho tváří je Jiří Daněk, sociální pedagog, který v rozhovoru říká: „Sociální znevýhodnění má dopad na školní úspěšnost, brzdí rozvoj potenciálu žáků a následně jejich uplatnění na trhu práce. Projevuje se to nízkou motivací ke vzdělávání, vysokou absencí a ve velké míře rizikovým nebo náročným chováním, odmítáním pracovat ve vyučování. Objevují se konfliktní situace mezi žáky a učiteli, ale i mezi žáky navzájem, včetně fyzického napadání. Žáci často nemají školní potřeby ani zaplacené obědy, z domova přicházejí do školy hladoví.“

V takto náročném kontextu je velmi obtížné zajistit podmínky pro kvalitní vzdělávání. Na následujících stránkách proto najdete inspiraci, ověřené metody, strategie, nástroje, ale i pohled na připravovanou indexaci, která by mohla pomoci vzdělávací nerovnosti v budoucnu snižovat.

Věříme, že inspirativní příběhy z EduRevue povzbudí při práci ve škole všechny, kdo usilují o spravedlivější šanci pro každého žáka. ■

Tomáš Machalík

ředitel odboru Podpora žáků, poradenství a společné vzdělávání, projektový manažer projektu Podpora rovných příležitostí

Hodnoty jsou klíč

Ve školství pracuje mnoho chytrých a zkušených lidí, kteří nezřídka dobrovolně obětují část svého volného času pro své povolání. O co víc jsou motivováni, o to víc jim bohužel hrozí vyhoření. Sociální nerovnosti vnímají možná víc a dříve, než si můžeme myslet, a jsou často také první, kdo u žáka zaregistrují prudký propad jeho nálad nebo ztrátu zájmu o své okolí, které indikují problém.

Není tajemstvím, že všechny kraje a města v České republice na tom nejsou co do příležitostí a životní úrovně stejně. Například v příhraničních oblastech se neutěšená sociální situace promítá i do škol a doléhá na pedagogy, kteří zde nejen pracují, ale i žijí.

Často se stává, že je problém sociálních nerovností redukován jen na oblast vzdělávání, jako by pouze a právě tam měl být vyřešen. Může k tomu svádět jednak to, že se o nerovnostech ve vzdělávání oprávněně velmi často mluví a píše – rovnost je hlavním tématem jedné z pěti linií národní strategie rozvoje vzděláva-

ní – a jednak škola zrcadlí charakter místních společenství, a k popisu rozmanitých sociálních faktů tak vlastně přímo svádí.

Sociální nerovnosti nevznikají ve škole a vyučující není ten, kdo se s tím má za nás porvat a celé to sám nějak vyřešit. Jeho role je bezesporu klíčová a musí být zajištěna podporujícím vedením školy, relevantními metodikami i finančními nástroji, spoluprací ostatních kolegů i dalších školských institucí. Ale ani to nebude v dlouhodobém horizontu stačit. Škola se potřebuje opřít také o fungující sociální sektor, rozmanité neziskové organizace, občanskou i rodičovskou veřejnost a v neposlední řadě o svého zřizovatele a vedení města jako takové. Pokud je jejich společným jmenovatelem pevně ukotvená a sdílená hodnota úspěchu pro každé dítě a vzdělávání, kde na každém záleží, které není hrou s nulovým součtem, kdy jeden vyhraje, a druhý proto musí prohrát, pak to mají i učitelky a učitelé šanci zvládat mnohem lépe. A naštěstí takové příklady u nás máme – jak ukazuje Krnov, ale i další města. ■

Klára Šimáčková
Laurenčíková

vládní zmocněnkyně pro lidská práva

Škola má být místem, kde mizí nerovnosti

Každé dítě přichází do školy s jinými podmínkami – některé má doma podporu a klid na učení, jiné se potýká s chudobou, jazykovou bariérou nebo složitou rodinnou situací. Škola by neměla tyto rozdíly prohlubovat, ale pomáhat je vyrovnávat. Klíčová je kvalitní podpora učitelů, kteří potřebují dostatek nástrojů, aby mohli pracovat s různorodými potřebami dětí. Důležitou roli hraje také dostupnost školních psychologů, speciálních a sociálních pedagogů. Ti pomáhají dětem zvládat překážky, které jim brání v učení, a umožňují učitelům soustředit se na výuku. Nezbytné je také dostupné předškolní vzdělávání, které pomáhá dětem z méně podnětného prostředí zvládnout přechod na základní školu. A v neposlední řadě také férový systém financování škol, aby podpora

směřovala tam, kde je nejvíce potřeba. Každé dítě si zaslouží šanci uspět, bez ohledu na to, odkud pochází. Škola by měla být místem, kde nerovnosti mizí, ne se prohlubují. Bezpečným místem, kde se děti cítí dobře, zažívají z učení i vzájemných vztahů pocit smyslu, dostávají individuální podporu a objevují své talenty a silné stránky. Škola není pouhou přípravou na život. Dětství a dospívání jsou zásadní formující etapou celého našeho dalšího života. Tím, jaké zkušenosti získáme, bude ovlivněna naše sebehodnota, odolnost, důvěra v druhé lidi i ve svět jako celek. Role školy v životech dětí je tedy mimořádně důležitá a měla by být vnímána s maximální odpovědností. Kéž jsou dobré zážitky, zdravé vztahy a pozitivní zkušenosti podstatnou součástí vyrůstání co nejvíce dětí v naší zemi. ■

Tomáš Zatloukal

ústřední školní inspektor

Klíčová role v podpoře všech žáků a žákyň

Sociální nerovnosti ve vzdělávání představují jednu z největších výzev, kterým české školství čelí. Žáci ze znevýhodněného prostředí často narážejí na překážky, které jim brání plně rozvinout svůj potenciál. Právě školy mohou sehrát klíčovou roli v tom, jak tyto nerovnosti zmírnit. Základem je vytvoření prostředí, které podporuje všechny žáky, motivuje je k učení a umožňuje jim aktivně se zapojit do školního života. Proměna výuky je v tomto ohledu zásadní. Větší zapojení žáků do vzdělávání, skupinová práce, projektové vyučování či badatelské aktivity jim dávají příležitost podílet se na řešení problémů, rozvíjet kritické myšlení a učit se spolupráci. Individualizace výuky, tedy přizpůsobení tempa a obsahu vzdělávání potřebám jednotlivých žáků, je klíčem k tomu, aby každý mohl dosáhnout svého maxima.

Takovou proměnu je nutné podpořit a školám zajistit odpovídající podmínky. Dělení hodin na menší skupiny umožňuje učitelům věnovat se žákům individuálně a lépe reagovat na jejich potřeby. Přispívá také k vytvoření příznivější atmosféry a umožňuje věnovat každému více pozornosti. Klíčové je zajistit, aby se žáci mohli zapojit do školních aktivit – ať už jde o exkurze, školy v přírodě, sportovní kurzy, nebo zájmové kroužky bez ohledu na jejich socioekonomické zázemí. Propojení formálního a neformálního vzdělávání navíc pomáhá rozvíjet dovednosti, které pak mohou využít nejen ve škole, ale i v běžném životě. Proto je nutné zajistit školám odpovídající podmínky, aby mohly efektivně přispívat k eliminaci sociálních nerovností a vytvářet prostředí, které podporuje všechny jejich žáky. ■

Nástroje, které pomáhají

Chcete pomoci žákům a žákyním se sociálním znevýhodněním? V rámci projektu Podpora rovných příležitostí jsme pro vás sestavili katalog s nabídkou třiceti vhodných nástrojů.

Podpora dětí ze znevýhodněného prostředí není otázkou jednoho opatření, ale jejich správné a citlivé kombinace. Zkušenosti z terénu ukazují, že smysluplná intervence ve školách stojí na několika pilířích. Jsou to:

Personální podpora škol

Co sem patří? Zavádění podpůrných pozic, například sociálního pedagoga nebo asistenta pedagoga.

Přímá podpora žáků a žákyň

Co sem patří? Třeba zážitkové vzdělávací programy, snídaňové kluby nebo doučování.

Profesní rozvoj pedagogů

Co sem patří? Mentorská podpora, stáže nebo další vzdělávání.

Celý katalog si můžete stáhnout na webu zapojevsechny.cz

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

NÁRODNÍ
PLÁN OBNOVY

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Jsem most mezi školou a rodinou

Text: **Alice Kourkzi**

Co všechno obnáší práce sociálního pedagoga ve škole? Jiří Daněk, který už jedenáct let působí na ZŠ Boženy Němcové v Přerově, popisuje každodenní výzvy i význam této profese. Mluví o práci s traumatizovanými dětmi, o řešení konfliktů i podpoře učitelů. A vysvětluje, proč někdy nezbyvá než zaklepat na dveře rodin, které s ním nechtějí komunikovat.

Jak vypadá běžný den sociálního pedagoga ve vaší škole?

Na to se nedá úplně jednoduše odpovědět. Tím, že reaguji na aktuální potřeby žáků a učitelů, je můj den pokaždé trochu jiný. Každé ráno se s kolegy setkáváme v pracovním školního poradenského pracoviště, kam často přicházejí i třídní učitelé a asistenti pedagoga. Řešíme, co se bude daný den dít a zda je něco potřeba řešit. Ráno také pravidelně bývám jako dozor v šatně. Přijde mi to přínosné, protože se hned zkraje dne setkávám s většinou žáků, mohu s nimi prohodit pár slov... Pak už je to různé. Domlouvám si schůzky s rodiči, pracuji individuálně s žáky nebo vedu preventivní programy ve třídách. A nesmím zapomenout na administrativu, pravidelně píšu zprávy pro policii a další instituce nebo záznamy z intervencí.

Řešíte něco i neplánovaně?

Často se stává, že mě zavolají, když dojde ve třídě ke konfliktu mezi žákem a učitelem, žáci jsou agresivní nebo odmítají pracovat. Odvádím si je pak na individuální konzultaci a řeším to s rodiči. Kromě komunikace s dětmi a rodiči jsem v kontaktu také s lékaři, OSPOD (orgán sociálně-právní ochrany dětí), neziskovými organizacemi, s nízkoprahovými zařízeními a také se sociálně aktivizačními službami, které s rodinami intenzivně pracují, často docházejí přímo k nim domů...

U vás ve škole je naprostá většina žáků se sociálním znevýhodněním. Jak se to projevuje v jejich chování a přístupu ke vzdělávání?

Sociální znevýhodnění má dopad na školní úspěšnost, brzdí rozvoj potenciálu žáků a následně jejich

Foto: David Háva

Jiří Daněk

Vystudoval obor Sociální pedagogika na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Od roku 2014 pracuje jako sociální pedagog na Základní škole Boženy Němcové v Přerově, kde vykonává i funkci vedoucího školního poradenského pracoviště, je členem školské rady a jedním z koordinátorů žákovského parlamentu. Je spoluzakladatelem a předsedou Asociace sociálních pedagogů. V rámci projektu NPI Podpora rovných příležitostí vede webináře a podpůrné skupiny pro sociální pedagogy.

uplatnění na trhu práce. Projevuje se to nízkou motivací ke vzdělávání, vysokou absencí a ve velké míře rizikovým nebo náročným chováním, odmítáním pracovat ve vyučování. Objevují se konfliktní situace mezi žáky a učiteli, ale i mezi žáky navzájem, včetně fyzického napadání. Žáci často nemají školní potřeby ani zaplacené obědy, z domova přicházejí do školy hladoví. Někteří chybí vhodné oblečení, třeba na tělocvik, nebo přijdou v zimě v sandálech. Bývají to děti hodně traumatizované. Řešíme velmi náročné situace, které se dějí v rodinách a které se promítají do jejich chování ve škole.

Máte bohatě zastoupené školní poradenské pracoviště. Kromě vás v něm působí školní psycholožka, speciální pedagožka

a metodik prevence, výchovný poradce a kariérový poradce. Co nového přináší do školy oproti těmto pozicím sociální pedagog?

Říká se, že sociální pedagog je takovým mostem mezi školou, rodinou a organizacemi v regionu. Když se objeví problém, sociální pedagog se snaží všechny dotyčné propojit, tedy aby si sedli k jednomu stolu a hledali možná řešení.

Co děláte, když s vámi rodiče jednat nechťejí?

Pokud rodiče odmítají spolupráci, jdu za nimi domů. Na rozdíl od po-

radenských pracovníků, kteří mají zároveň učitelský úvazek, nevstupuje sociální pedagog z pozice autority, má tedy větší prostor se rodině věnovat a pomáhat řešit její problémy. Některé činnosti sociálního pedagoga se mohou lehce prolínat s metodikem prevence nebo školním psychologem. Jenže metodik prevence nemá snížený učitelský úvazek a nezbyvá mu mnoho času na preventivní programy ve třídách. V tom ho může sociální pedagog doplňovat nebo mohou pracovat v tandemu. Podobné je to se školním psychologem. Podle mé

zkušenosti jsou preventivní nebo intervenční programy ve dvojici efektivnější.

Jste oporou i pro učitele?

Práce ve školách s vysokým počtem žáků se sociálním znevýhodněním představuje pro učitele velkou zátěž a dovoluji si říct, že i jim pomáháme. Komunikujeme s rodinami, řešíme konfliktní situace, snímáme z učitelů administrativní zátěž, jsme v kontaktu s OSPOD či policií. Zároveň jim přinášíme vhled do rodinné situace žáka, která ovlivňuje to, jak funguje, respek-

Sociální pedagog funguje jako podpora a hledá možnosti řešení problémů žáka a jeho rodiny

tive nefunguje, ve škole. A často si s námi učitelé a asistenti pedagogů přijdou „jenom“ na chvíli popovídat nebo si postěžovat.

Má sociální pedagog své místo i ve školách, kde je žáků se sociálním znevýhodněním minimum?

Podle údajů Asociace sociálních pedagogů celých 60 procent sociálních pedagogů ve školství působí ve školách, kde je nižší počet žáků se sociálním znevýhodněním. Práce mají ale stejně dost. Pomocí individuálních i skupinových konzultací a intervencí podporují wellbeing žáků, třídních kolektivů i učitelů a bezpečné prostředí ve školách. Věnují se diagnostice vztahů ve třídě, odhalování šikany a budování příznivých vztahů. Podporují sociální roli školy. To jsem ale stále vyjmenoval pouze zlomek toho, co mohou sociální pedagogové dělat. Jednoduše se dá říct, že pružně reagují na situaci ve společnosti, která se prostřednictvím žáků přenáší do škol – rozpad rodin, bytové a finanční obtíže, užívání návykových látek, závislosti na digitálních technologiích, násilí.

Existují nějaké stereotypy ohledně pozice sociálního pedagoga?

Mylná představa je, že sociální pedagog je svým způsobem sociální

pracovník. My nenahrazujeme sociální pracovníky ani nesuplujeme jejich služby, nýbrž s nimi spolupracujeme. Další mylná představa je, že sociální pedagog rodiny kontroluje a je něco jako OSPOD. Sociální pedagog funguje jako podpora a hledá možnosti řešení problémů žáka a jeho rodiny, snaží se rodiny aktivizovat, motivovat ke změně, a hlavně ovlivňuje školní úspěšnost žáků. Dalším stereotypem je, že je hasičem problémů a neměl by preventivně pracovat s třídními kolektivy. Právě v prevenci ale leží těžiště jeho práce.

Jste spoluzakladatelem a nyní i předsedou Asociace sociálních pedagogů. Zmiňoval jste se o sociální roli školy. Jak školy tuto svou roli vnímají? Mění se to?

Myslím, že stále více škol začíná chápat, že pokud chtějí vzdělávat a vychovávat, tak jak jim to ukládá školský zákon, nezbyvá jim nic jiného než sociální roli plnit. Na výkon dětí ve škole má zásadním způsobem vliv situace rodin, které se potýkají s nejrůznějšími finančními, bytovými a dalšími problémy. Pokud chceme zajistit úspěšnost dětí ve škole, jejich přechod na střední školu a uplatnění na trhu práce, nezbyvá školám nic jiného než se zajímat o to, jak a v čem žijí, jak tráví volný čas. A to nemluvíme o vzrůstajícím násilí, šikaně, kyberšikaně...

Potkáváte rodiny čelící extrémní chudobě, rodiny, kde je přítomné násilí či návykové látky. Je něco, co vás i přes velkou náročnost vaší práce těší?

Mám radost, když vidím, že žáci prožili ve škole hezký den. Někdy za mnou zajdou a svěří se mi, že se podařilo vyřešit něco, co je trápilo. Nejlepší ale je, když vidím bývalé žáky, kteří vyrostli, mají rodinu, našli si práci a žijí spokojený život. Často je to něco úplně jiného, než co zažívali v dětství. ■

Asociace sociálních pedagogů

Asociace sociálních pedagogů (ASOCP) byla založena v roce 2022. Náplní ASOCP je aktivně usilovat o rozvoj sociální pedagogiky v praxi, včetně legislativního ukotvení profesní pozice sociálního pedagoga, a umožňovat členům ASOCP vyjadřovat se k odborným problémům své profese. Asociace sociálních pedagogů cílí na zlepšení přístupu žáka ke vzdělávání a posílení mezioborové spolupráce prostřednictvím podpory pozic sociálních pedagogů ve školách.

Stejné lavice, různé starty. Sociální bariéry brání školnímu úspěchu

Text: **Barbora Postránecká**

Existuje mimořádně silná vazba mezi sociálním prostředím, ze kterého žáci a žákyně pocházejí, a jejich vzdělávací dráhou. V roce 2021 se proto – úplně poprvé – začalo v Česku systematicky mapovat, kolik takových dětí ve školách vlastně je, jaké bariéry jim brání v učení a jakou podporu konkrétně potřebují.

Pandemie odhalila silnou vazbu mezi rodinným zázemím a školním úspěchem

Během posledních tří let hledalo 444 základních a středních škol napříč Českem cesty, jak lépe pomáhat dětem ze sociálně znevýhodněných rodin. Každá škola si nastavila vlastní plán a rozpočet podle svých potřeb – někde šlo o doučování, jinde o posílení spolupráce s rodiči nebo lepší podporu učitelů. Vždy se přitom opírala o projekt Podpora rovných příležitostí Národního pedagogického institutu, který školám nabízí metodickou pomoc, vzdělávání a vlastního konzultanta. Cílem bylo zjistit, v čem všem je potřeba školy podpořit, aby žáci a žákyně z různých sociálních prostředí mohli plně rozvinout svůj vzdělávací potenciál.

Co odhalil covid

Česko dlouhodobě patří mezi země, kde výsledky žáků a žákyní ve škole

silně závisí na socioekonomickém zázemí jejich rodin. Školy tuto nerovnost ovšem často nedokážou odstranit a podpořit potenciál všech dětí bez rozdílu. „Když před pěti lety pandemie covidu-19 uzavřela na mnoho měsíců školy, ukázalo se kromě jiného, že škola bez podpory z domova nedokáže nic, nebo jen málo,“ konstatuje Tomáš Machalík, ředitel odboru Podpora žáků, poradenství a společné vzdělávání v NPI a zároveň hlavní manažer projektu Podpora rovných příležitostí. V rodinách, kde chybělo zázemí a podpora rodičů, byly najednou děti od vzdělávání prakticky odříznuté. „Do té doby se o tom mluvilo relativně málo, často teoreticky, a až covid naplno prakticky odhalil, jak silná je vazba mezi tím, odkud dítě pochází, a jeho šancí uspět ve škole,“ dodává Machalík.

Překonat následky pandemie a zároveň modernizovat klíčové oblasti společnosti a ekonomiky se český stát rozhodl s pomocí Národního plánu obnovy. Jeho součástí se stala i vůbec první systematická podpora škol, které pracují s dětmi ze sociálně znevýhodněných podmínek. Díky finančním prostředkům z EU ve výši dvou miliard korun tak bylo možné vytvořit konkrétní podpůrný program pro stovky škol.

Samotnému projektu předcházelo šetření MŠMT z roku 2021. Z něho vyšlo, že nějakou formu sociálního znevýhodnění vykazuje až 85 tisíc českých dětí v základních a středních školách. V roce 2024 si NPI udělal analýzu dat ze škol zapojených do projektu, která v číslech potvrdila závažnost sociálního znevýhodnění. Kromě jiného se ukázalo, že žáci a žákyně se sociálním znevýhodněním zameškají více než každou čtvrtou hodinu výuky. Častěji (až desetinásobně proti ostatním dětem) mají tyto děti neomluvené hodiny a ruku v ruce s tím jde i větší školní neúspěšnost (ve školním roce 2023/24 neprospěl přibližně 1 žák z 11, zatímco u žáků bez sociálního znevýhodnění je to 1 z 94).

Investice do lidí

Oněch 444 škol bylo vytipováno podle analytických dat jako ty nejzatíženější v republice. NPI ale do škol nepřišel s jednotným „návodem“, jelikož sociální znevýhodnění nemá jednu jedinou podobu, ale mnoho variací – je proměnlivé v čase i intenzitě, v každém regionu má jiné kořeny. Může jít o chudobu, jazykovou bariéru, dlouhodobě nestabilní rodinné prostředí, ale třeba i důsledek rozvodu rodičů.

NPI proto vytvořil pro školy nabídku konkrétních nástrojů, která zahrnovala tři oblasti: personální podporu, přímou podporu žáků a žákyní a další vzdělávání pedagogických pracovníků. Konkrétně

se jednalo o třicet různých položek od doučování, snídaňových klubů a volnočasových aktivit přes podporu sociálních pedagogů, psychologů, asistentů až po mentorské programy, supervize nebo facilitace. Každá škola si mohla sama vybrat, co nejlépe využije, co zapadá do mozaiky jejích potřeb. K ruce dostaly i odborné konzultanty. Ti je navštěvovali a pomáhali s metodikou i konkrétními případy.

Ukázalo se, že nejvíc peněz investovaly zapojené školy do lidí, konstatuje Tomáš Machalík. Z dat, která má NPI k dispozici, vyplývá, že 55 % prostředků směřovalo do personální podpory. Zcela zásadní se ukázala být role sociálního pedagoga, který propojuje školu, dítě a rodinu. Tento člověk má přehled o tom, co se děje ve škole i doma, může včas reagovat, propojuje různé složky systému.

„Zpočátku panovala vůči této pozici nedůvěra, po třech letech je ale vidět, že školy kvitují její přínos a začaly ji považovat za nezbytnou,“ říká Tomáš Machalík.

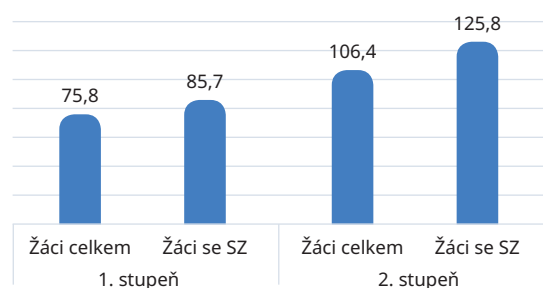
Za hranice tříd i škol

Ze zkušeností zapojených škol vyplývá, že čelí výzvě, které nejdou řešit jen uvnitř budovy nebo v rámci výuky, a proto jejich fokus směřuje i za hranice tříd. Objevuje se zcela nová kvalita práce – rovina podpory, která zahrnuje mediaci, intenzivní komunikaci s rodinami, psychosociální pomoc, ale třeba i aktivity v podobě příměstských táborů organizovaných školou. Na takovou práci ale pedagogové sami nestačí. Škola se proto musí propojit s komunitou, zřizovatelem, neziskovkami i odborníky – a učit se

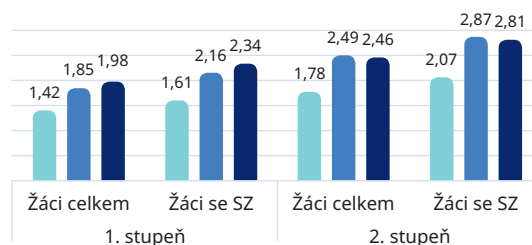
novým způsobům spolupráce. „To hodně ovlivní, jestli bude škola opravdu bezpečným a podpůrným místem pro každé dítě,“ konstatuje Machalík.

Zásadní roli hraje i spolupráce mezi školami. Snahou bylo, aby se ředitelé a ředitelky i vyučující z různých škol scházeli, jezdili k sobě navzájem na stáže či absolvovali společná školení. Místo, aby školy dostávaly pouze jednotná doporučení z centrály, učí se jedna od druhé – sdílením konkrétních postupů, které se jim v praxi osvědčily. „Když někdo ukáže, jak v jejich škole úspěšně zavedli snídaňový klub nebo jak řeší jazykové bariéry u dětí z Ukrajiny, má to ohromnou sílu. Jednotná metodika je určitě potřeba, ale až její praktické použití přidává na uvěřitelnosti a tím i užitečnosti,“ dodává Tomáš Machalík. ■

Počet zameškaných hodin (průměr na žáka) ve 2. pololetí školního roku 2023/2024

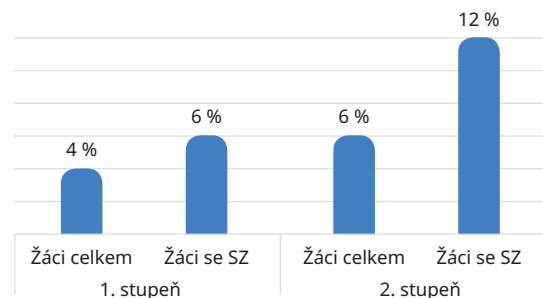

Průměrný prospěch žáků na konci školního roku 2023/2024

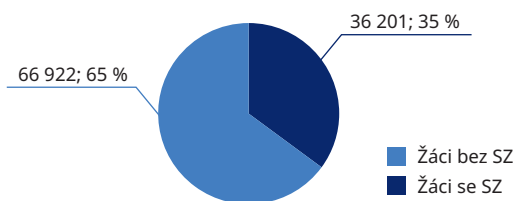

■ Průměr známek na vysvědčení (všechny předměty)
■ Průměr hodnocení matematika
■ Průměr hodnocení český jazyk

Podíl neprospívajících žáků (v %) na konci školního roku 2023/2024

Podíl SZ žáků ve 2. pololetí školního roku 2023/2024

Kam pro inspiraci

Identifikace žáků se sociálním znevýhodněním v mateřské, základní a střední škole

Mezi hlavní záměry celého procesu identifikace patří: a) podpořit citlivost vyučujících k sociálně podmíněným bariérám ve vzdělávání žáků a žákyň, b) pomoci pedagogům určit, na které žáky a žákyň je ve školách potřeba zaměřit různé formy nadstandardní podpory, c) pomoci školám určit počty sociálně znevýhodněných žáků a žákyň, na které by škola následně měla získávat od státu zvýšenou podporu.

➤ zapojmevsechny.cz

Snídaňové kluby: Metodická příručka pro základní školy

Snídaňové kluby se staly nedílnou součástí českých škol a jejich přínos je stále zřetelnější. Pomáhají překonávat nerovnosti ve vzdělávání a snižují negativní dopady socioekonomického znevýhodnění na děti. Tyto děti čelí větším výzvám, ať už jde o nedostatek pravidelné a výživově hodnotné stravy, nebo nepodnětné domácí prostředí, které ovlivňuje jejich školní výsledky.

➤ zapojmevsechny.cz

Kurz pro podporu rovných příležitostí ve vzdělávání

Jedná se o online vzdělávací program určený především pedagogům a pedagožkám, kteří pracují s žáky a žákyňmi ze sociálně znevýhodněného prostředí. Kurz poskytuje informace, praktické tipy a metodickou podporu pro efektivní práci s těmito žáky a žákyňmi.

➤ ekurzy.npi.cz

Fakulty doučují

Iniciativa NPI, organizace Člověk v tísni a českých vysokých škol, která propojuje studenty a studentky vysokých a vyšších odborných škol s žáky a žákyňmi základních a středních škol, kteří potřebují pomoc s učením.

➤ doucovani.zapojmevsechny.cz

Mapa spádovosti

Mapa spádových oblastí je nový online nástroj, který umožňuje zjistit spádovou mateřskou i základní školu podle konkrétní adresy nebo zobrazit rozdělení spádových obvodů v dané obci či městě.

➤ mapaspadovosti.zapojmevsechny.cz

Desegregace

Projekt desegregace je společná iniciativa MŠMT, NPI a PAQ Research, jejímž cílem je systematicky odstraňovat etnickou segregaci romských dětí ve školství a zajistit rovný přístup ke kvalitnímu vzdělávání pro všechny děti.

➤ zapojmevsechny.cz/desegregace

Kampaň ŠKOLA POMÁHÁ

Iniciativa NPI, která si klade za cíl upozornit na důležitost snižování nerovností ve vzdělávání a ukázat, jak školy mohou efektivně podporovat žáky a žákyň se sociálním znevýhodněním. Součástí kampaně jsou videoreportáže, podcasty, roadshow po krajských městech a prezentace konkrétních příkladů dobré praxe ze škol.

➤ zapojmevsechny.cz

Sedm kroků k podpoře žáků a žákyň se sociálním znevýhodněním

Jedním z hlavních výstupů projektu Podpora rovných příležitostí je sedmistupňový plán, který školám pomáhá včas rozpoznat a cíleně reagovat na potřeby žáků a žákyň ze znevýhodněného prostředí, systematicky rozvíjet pedagogy, nastavit podporu udržitelně a skrze zřizovatele ukotvit změny na úrovni celého vzdělávacího systému.

1 Identifikace dětí se sociálním znevýhodněním

Prvním krokem je zjistit, kdo ve škole spadá do kategorie sociálně znevýhodněných. Identifikace žáků a žákyň se sociálním znevýhodněním je založená na spolupráci třídních učitelů a učitelek a školního poradenského pracoviště. Tento postup má dvojitý efekt: nejenže pomáhá určit, které děti potřebují podporu, ale zároveň přispívá k tomu, že se pedagogický sbor zcitlivuje na téma sociálního znevýhodnění – vyučující si často uvědomí, že znevýhodnění nemá jen jednu podobu.

2 Práce s daty

Druhým krokem je sběr a analýza souvisejících dat. Škola by měla mít přehled o absencích, známkách, přechodech z MŠ na ZŠ a ze ZŠ na SŠ, opakování ročníků a dalších indikátorech. Snadno pak vidí, v jakých parametrech se liší žáci a žákyně se sociálním znevýhodněním a bez něj. Velmi užitečné je sledovat i data na úrovni města/obce – kolik znevýhodněných dětí je v jednotlivých školách? Nehrozí, že jedna nese celou tíhu situace za ostatní? Je důležité, aby školy s daty uměly pracovat a četly je v souvislostech.

3 Vstupní analýza

Po zmapování situace je třeba se podívat, co už ve škole funguje – jaké podpůrné nástroje se používají, co naopak chybí. Tento krok umožňuje efektivní plánování a eliminuje plýtvání energií i zdroji. Stává se, že se nevyužívají všechny možnosti – asistenti ve škole už dlouho fungují, ale sociální pedagog, byť by byla potřeba, chybí. Nebo se opakují aktivity, které už nepřinášejí nové výsledky. Vstupní analýza je také příležitostí pro zapojení učitelského sboru do diskuze o směřování školy. Výsledky analýzy často ukáží, že někteří žáci a žákyně zůstávají úplně mimo systém podpory.

Nasazení konkrétních nástrojů

4

Jakmile škola ví, co potřebuje, přichází na řadu výběr a použití konkrétních opatření. K tomu vznikl katalog s nabídkou třiceti nástrojů: od psychologů a sociálních pedagogů přes doučování a práci s volným časem až po průběžné vzdělávání pedagogů. Škola by měla využívání nástrojů vnímat jako proces, který není jednorázový – měla by být připravena upravit je podle vývoje potřeb dětí i personálních možností a také se s nimi postupně učit pracovat.

Podpora pedagogů a dalších pracovníků

5

Bez podpory lidí, kteří ve škole pracují, nelze nic měnit. Učitelé a další zaměstnanci škol potřebují vzdělávání a metodickou oporu. Nejde ale jen o vzdělávání, ale také o jejich wellbeing a prevenci vyhoření. Součástí podpory je i metodická pomoc – například aby sociální pedagogové a pedagožky věděli, co přesně je jejich náplní práce, a nedělali „všechno“, včetně suplování a péče o školní dvorek. Ukazuje se také, že i přes počáteční skepsi k novým pozicím lze pedagogický sbor rychle přesvědčit o jeho přínosu. Sdílení metod a zkušeností v profesních komunitách napříč regiony velmi často přináší pozitivní zjištění, že „na to nejsme sami“.

Sítování ředitelů

6

Velkou předností je, pokud se ředitelé škol navzájem znají, sdílejí zkušenosti a mohou se učit jeden od druhého. V roli mentora může vystupovat zkušenější kolega. Jako přínosná se ukazují pravidelná setkání, ideálně osobní, kde si vyměňují zkušenosti, rady, postupy a často sdílí i svoje problémy. Sítování je příležitostí pro přenos novinek z legislativy i strategií do praxe, zároveň umožňuje udržovat jednotnou linii vůči zřizovateli i občanům města. Pokud se čtyři ředitelé z jednoho města (či z několika obcí v regionu) shodnou, že potřebují například sociálního pedagoga, má to větší váhu než individuální žádost. Následně mohou jednoho specialistu úspěšně sdílet.

Komunikace se zřizovatelem

7

Posledním krokem je navázání funkční komunikace se zřizovatelem (obcí, městem, krajem). Zřizovatel může pomoci s financováním, personálním zajištěním i systémovým ukotvením změn. Je důležité, aby školy při komunikaci mluvily jasně o tom, co potřebují – a měly k tomu data a argumenty. Pokud se podaří zřizovatele přesvědčit, stává se důležitým partnerem na cestě k rovnějším šancím pro všechny děti. Bez této spolupráce nelze vytvořit funkční vzdělávací ekosystém.

Snídaně jako první krok

Text: **Barbora Postránecká**

Na úpatí Krušných hor leží město Bílina. Na jeho východním okraji najdeme sídliště Za Chlumem – a zde základní školu, která nese stejné jméno. Před třemi lety se ředitelka Barbora Schneiderová rozhodla zkusit něco nového: založila snídaňové kluby. Do „její“ školy totiž docházejí převážně děti, které doma nesnídají, často si nenosí svačinu nebo nemají zaplacené obědy. Jenže když máte hlad, těžko se něco naučíte.

Na Základní škole Za Chlumem jste ředitelkou sedmým rokem. Přibližte, na jaké škole pracujete?

Je to základka v sociálně vyloučené lokalitě, kam chodí zhruba 500 až 600 žáků. Ten počet se mění doslova každým dnem. Některé děti, respektive jejich rodiny, se stěhují z místa na místo, a školy tedy střídají. Přes 80 procent našich žáků je ze sociálně znevýhodněného prostředí, většina z nich jsou romské děti.

Jak moc náročné to je?

Velmi. Máme ale skvělé děti a myslím, že se nám čím dál tím víc daří, aby školu braly jako místo, kde se cítí bezpečně, kde je jim dobře. Často to bývá tak, že lidé očekávají školu plnou problematických dětí. Zrovna nedávno jsme byli na filmovém workshopu a na konci mi řekli, že měli obavy, ale že to s námi bylo skvělé.

Před třemi lety jste u vás na škole začali se snídaňovými kluby, kam mohou žáci ráno chodit. Kde se tento nápad vzal?

Už předtím jsme dětem ve škole nabízeli svačinky. Jednoduše proto, že sama dobře vím, jak moc jsem protivná, když jsem hladová, a stejně tak to mají i děti. Hůř se soustředí na učení, může narůstat agresivita. Děti v naší škole často chodí do školy hladové, bez svačiny, nemají zaplacené obědy. Snažili jsme se na svačiny sehnat peníze, ale moc se nám to nedařilo. Když se pak začalo mluvit o projektu Podpora rovných příležitostí a o tom, že by se peníze z projektu mohly využít na snídaňové kluby, zajásala jsem.

Jste první škola v Česku, která snídaňové kluby organizuje?

Myslím si, že jsme byli první, kdo je měl v takovém rozsahu. Považuji to

Foto: David Háva

trochu za svoje dítě. Společně s NPI nyní nabízíme webináře pro školy, které o snídaňových klubech uvažují. Také vznikla metodická kuchařka, která zevrubně popisuje, jak snídaňové kluby mohou fungovat, co je všechno potřeba.

A co všechno je potřeba?

Museli jsme přemýšlet nad tím, kdo na ně bude moct chodit, protože pro všechny snídani připravit nemůžeme. Od začátku jsme měli jasno, že to bude formou bufetu ve

školní jídelně. Dneska na snídani chodí 150 dětí a na den máme budget 3 000 Kč, což je dvacet korun na dítě. Není to mnoho, ale poradili jsme si, i když jsme měli ze začátku obavy, zda to bude stačit. Navíc těsně předtím dost narostly ceny potravin kvůli inflaci.

Podle jakého klíče jste děti vybírali?

Nevybírali. Nabídli jsme rodičům tuto možnost a kdo se přihlásil, ten chodí.

Barbora Schneiderová

Studium na Univerzitě J. E. Purkyně v Ústí nad Labem dokončila v roce 2011. Během studia učila angličtinu a český jazyk na teplické speciální základní škole, po státnicích nastoupila na Základní školu a Mateřskou školu Žalany, kde působila šest let, poslední tři roky jako vedoucí učitelka. Třináct let dělá metodičku prevence, od roku 2018 je ředitelkou ZŠ Za Chlumem v Bílině, městě u Teplic. V roce 2016 získala ocenění Ámos Čestínář.

» Kromě toho, že děti nemají hlad, je velkým benefitem, že do školy vůbec dojdou a přijdou včas

Chodí na snídani všechny najednou?

Ne. Děti z prvního stupně chodí od sedmi do tři čtvrtě na osm. A pak od osmi chodí přípravná třída a další jedna až dvě třídy. Od osmi už to ale není jen snídane, ale vyučování. Děti tady mívají třídnické hodiny a také jsme vymysleli vyučovací hodiny, kde se třeba učí o exotickém ovoci a zemích, kde roste. Hledají v mapě, kde země leží, a rovnou si ovoce i ochutnají. Ti, co chodí od sedmi, si tam zase mohou hrát společenské hry, je tam dětský koutek.

Pojďme probrat benefity snídání ve škole.

Kromě toho, že děti nemají hlad, je velkým benefitem, že do školy vůbec dojdou a že přijdou včas. Spousta dětí se také učí samostatnosti, protože u nich doma to někdy funguje následovně: máma nevstává, táta nevstává, tak proč bych vstával já? Teď tu ale najednou důvod je. Další přínos je, že začaly lépe jíst. Ze začátku to bylo tak, že zbylo ovoce a zelenina, protože to z domova moc neznaly. Nyní už zůstává zbytků minimum. Děti se mají v rámci výuky učit vařit, jenže ony nepřinesou peníze na suroviny ani samotné suroviny. A tak jsme vymysleli, že se suroviny koupí z projektových peněz, v hodině si uvaří či upečou, polovinu snědí hned a druhou přinesou k snídani.

Jak to během snídání probíhá?

Ovoce a zeleninu jim nakrájíme, zbytek si musí obstarat samy, namazat chleby a pak po sobě uklidit. Koupili jsme také různé stolní hry, které si mohou zahrát. Je tam dětský koutek. Pro mne bylo ale největší překvapení, jaký je tam klid. Naše děti jsou samozřejmě dost hlučné, ale ráno sedí u stolu, slyšíte cinkat lžičky a vidíte, jak si spolu povídají.

Jak moc velká výzva to pro vás byla, když jste sem před sedmi lety nastupovala?

Velká, už jenom proto, že jsem ze všech stran slyšela, že to nedám. Výhodou bylo, že jsem měla pracovní zkušenost ze speciální školy, byla jsem také metodička prevence a zároveň jsem se nenechala odradit řečmi o tom, co všechno nejde. Já se ale nespokojím s tím, že něco nejde. Místo toho hledám cesty, jak by to šlo.

S jakou vizí jste do školy šla?

S tím, že nebudeme zametat věci pod koberec a místo toho budeme nahlas mluvit o problémech, které tady, ale nejen tady, jsou. Zároveň jsem se rozhodla zkusit přejít z frontálního vyučování na inovativní metody, dělat s dětmi projektové dny, jezdit s nimi na exkurze, což se zde dřív vůbec nedělo, vybudovat environmentální učebnu a také nastavit pravidla, která budou děti znát, a my budeme důsledně vyžadovat, aby se dodržovala.

Je něco, co se vám nedaří?

Mezi výtky patří, že máme hodně nekvalifikovaných učitelů, ale i to se pomalu mění. Po sedmi letech se konečně blížíme k tomu, že učitelský sbor bude z větší části kvalifikovaný. Nutno říct, že učit u nás není vůbec jednoduché a s jistou fluktuací se musí počítat.

Jak to řešíte?

Nabídla jsem učitelská místa některým našim asistentům, což se mi

Foto: archiv PROP

osvědčilo. Nějakou dobu už tady působili a byla tedy větší šance, že neodejdou.

Jaký učitel u vás vydrží?

Možná to bude znít jako klišé, ale musí mít ty děti rád. Obzvláště tyto děti rychle vycítí, když je někdo nebere či odsuzuje. Je důležité být ale i důsledný a trvat si na svém. S dětmi je potřeba jednat jako s partnery, nemluvit na ně svrchu, i výtky říkat mile a zbytečně nekřičet. Agrese, ironie nebo zesměšňování vyvolává další agresi a té je třeba předejít.

Předpokládám, že máte na škole různé podpůrné profese. Kdo všechno vám pomáhá?

Máme adaptačního koordinátora, terénního pracovníka a sociálního

pedagoga. A také kariérového poradce a speciálního pedagoga.

Co je úkolem adaptačního koordinátora?

Jak už jsem zmínila, máme velkou fluktuaci dětí. Během jednoho pololetí odejde kolem 100–120 dětí a podobný počet přijde. Adaptační koordinátor má proto na starosti veškerou administrativu související s nástupem dítěte do školy, hlídá začlenění nového dítěte do kolektivu, spolupracuje s rodiči i třídním učitelem.

A terénní pracovník?

Ten je hodně v kontaktu s rodinami, chodí za nimi domů. Když nějaké dítě není ve škole tři dny bez omluvy, začne zjišťovat, proč. Máme tu děti, o kterých víme, že mají s docházkou problémy, takže když ráno nepřijdou, třídní učitelka mu napíše a on se ráno sebere a dítě doma vyzvedne. Ale také nabízí rodině, která má jít s dítětem třeba do pedagogicko-psychologické poradny, že tam s ní dojde. Sociální pedagog víc pracuje ve škole. Často pracují všichni tři společně nebo si pomáhají. Chodí na různé porady i výchovné komise. Dělají akce pro děti, ale i pro jejich rodiče, které sem zveme jednou za měsíc, například vaření romských jídel nebo školní

filmové projekce. Také se střídají na snídaňových klubech, což je přínosné, protože jak je to tam neformální, můžeme s dětmi prohodit vždýcky pár slov, zajímat se o to, jak se mají.

Projekt Podpora rovných příležitostí končí. Chcete se snídaňovými kluby pokračovat?

Na snídaňové kluby máme vyčleněné finance do konce letošního prosince, do srpna z projektu a na další čtyři měsíce nám finance přislíbil zřizovatel. Kromě peněz na snídání platíme ještě jednoho člověka, který jídlo objednává, připravuje. Nyní ve spolupráci s NPI jednáme s neziskovými organizacemi a nadacemi, zda by snídaňové kluby u nás na škole nepodpořily.

Je ještě něco, co nyní z projektu financujete, ale nevíte, z čeho to budete platit po jeho skončení?

Velký problém pro nás budou školní pomůcky, které se z toho také hradily. Každý třídní učitel dostal pro svoje děti fixy, pastelky, pravítka, kružítko, sešity a tak dále. Dětem jsme kupovali i tašky do školy, penály, hygienické potřeby. Stejně tak řešíme, že nemají oblečení na tělocvik nebo přezůvky. Ono se sice říká, že máme bezplatné vzdělávání, ale zároveň po rodičích často nějaké peníze chceme. ■

Příručka Snídaňové kluby pro základní školy

- Jak na přípravu a rozpočty
- Jak efektivně zapojit děti, pedagogy a rodiny
- Jak přizpůsobit klub potřebám školy

Ke stažení zde
zapojmevsechny.cz

Jak pomoci Romům uspět

Text: **Tomáš Machalík**

Petr Torák je rodákem ze severních Čech. Nyní ale žije ve Spojeném království, kde založil neziskovou organizaci Compas Charity pomáhající romské komunitě a imigrantům se začleňováním do britské společnosti. Jak se mu to daří a jak ho ovlivnily zážitky z českých škol?

Petre, jaké máte vzpomínky na českou školu?

Negativní i pozitivní. Třeba na základní škole jsem pocítoval vyřazení z kolektivu, když jsem seděl úplně na konci třídy nebo když se něco ztratilo ve třídě a učitelka se mě ptala, jestli jsem to nevzal. Asi v sedmém ročníku si moje třídní zavolala rodiče do školy a snažila se je přesvědčit, aby mě poslali do zvláštní školy. Byl jsem jediný Rom ve třídě a ona argumentovala tím, že tam budu šťastnější, protože tam budu mít více kamarádů. A moji rodiče to samozřejmě odmítli. Byl jsem průměrný žák a prospíval jsem s trojkami, ale měl jsem zájem a to si myslím, že by učitelé měli brát v potaz. Musím

říct, že tyto negativní zkušenosti mě posunuly tam, kde jsem dnes. Uvědomil jsem si, že chci od života víc. Že chci dokázat lidem, že i když jsem Rom, mohu být úspěšný. Škola pro mě vždy hrála velkou roli, v České republice, ale i následně ve Velké Británii, kde jsem studoval vysokou školu. Vzdělávání má pro mě obrovskou hodnotu, i můj otec dával velký důraz na vzdělání a místo hraček nám k narozeninám nebo k Vánocům kupoval knížky.

Pracujete s učiteli a komunitami hlavně v Anglii, ale i po celé Evropě. Vybavíte si nějaký konkrétní příklad, jak jste vy nebo vaše neziskovka pomohli nějakému dítěti, rodině nebo prostředí?

Naše organizace Compas Charity založila před jedenácti lety projekt ROGA – Roma of Great Abilities, česky Romové s velkými příležitostmi nebo schopnostmi. Je to projekt založený na konceptu holistického přístupu k žákům a k učení se. Pracujeme jak se žactvem, tak s rodiči, vedením škol i s učiteli samotnými, aby pomáhali těm dětem opravdu docílit toho, čeho chtějí v životě

dosáhnout. Nejlépe viditelným příkladem je škola Queen and Catherine Academy v Peterborough, která byla před deseti lety jednou z nejhůř prospívajících škol v Anglii. A velkou roli v tom hrál právě vztah romských žáků k ostatním žákům.

Ano, můžu potvrdit ze své nedávné návštěvy, že ta škola teď vypadá velmi dobře, je otevřená žákům z hodně kultur a různých rodinných prostředí. Vy jste mi tam tehdy řekl, že v Peterborough s asi 200 000 obyvateli žije na 5 000 československých Romů. A když se připočítají ještě Romové z Rumunska, tak ta komunita čítá zhruba 10 000 lidí. Můžete tedy vybrat jednoho z nich nebo dva, kterým vaše Compas Charity pomohla?

Jako první mě napadá Petr Kotlár. S tím jsem se potkal poprvé, když byl ještě na druhém stupni základní školy. Dělal jsem tam přednášku jako policista. A on mě o pár let později kontaktoval, že skončil školu a že se chce také stát policistou a že si vzpomněl na můj příběh. A tak jsem mu následně pomáhal.

» Na základní škole jsem pocítoval vyřazení z kolektivu

Petr Torák

Pochází z Liberce, odkud jeho rodinu vyhnaly rasově motivované útoky. Od roku 1999 žije a pracuje v Anglii. Je držitelem mnoha ocenění, jedno má i od zesnulé královny Alžběty II. Získal je za svou práci jak u policie, tak za práci pro romské komunity. Je honorárním konzulem České republiky v Peterborough.

Dnes Petr pracuje u dopravní policie a zároveň je ředitelem Gypsy Roma Travel Police Association. Nebo Ondřej Olah, ten studoval v Babington Academy v Lestru, kde jsem také přednášel. Je nejen protagonistou jednoho dokumentárního filmu, ale vystudoval dvě vysoké školy.

V čem spočívá síla metodologie ROGA a o čem je zviditelňování romských vzorů a jejich práce ve škole s učiteli, s žáky?

Prvotní myšlenka ohledně ROGA vznikla v roce 2011, když jsem ještě pracoval jako policista, jezdil jsem po školách a prezentoval jsem pozitivní vzor romského policisty. A tehdy jsem si uvědomil, že je nás opravdu málo a že bych mohl předávat své zkušenosti dalším romským studentům. Začali jsme pracovat s romskými žáky na základní škole, například i s tehdy čtrnáctiletým Markem Štrbákem, který byl úplně prvním studentem ROGA, a pak se stal mým zástupcem v Compas Charity. Celkově jde o to předávat žákům znalosti, ukazovat jim pozitivní vzory v komunitě a ukazovat jim třeba i co znamená

studovat na vysoké škole. Samozřejmě je důležitá spolupráce s rodinou, učiteli, řediteli škol, právníky a sociálkou. Se všemi institucemi, které jsou v tom městě a které mohou pomoci těm žákům uspět.

Kladli jste si někdy otázku, proč to musíte dělat vy, proč to nedělá ta škola, ten systém sám?

Ne, tuto otázku jsem si nekladl, já to беру jako svou morální povinnost a zároveň i jako zálibu. V Anglii to dělají i ostatní komunity, Pákistánci, různé africké národnosti, takže to pro nás pro Romy byla jasná věc jít podobnou cestou.

A ještě si dovoluji jednu otázku. V Anglii kolem sebe máte spous-

tu kolegů z romské komunity. My tady v České republice někdy vedeme takovou debatu v otázce Agentury pro sociální začleňování na téma, jak vlastně Neromové mají Romům pomáhat a za jakých podmínek. Co si o tom myslíte?

Myslím si, že v historii to takhle vždy bylo, že organizace a iniciativy byly vedené neromskými pracovníky. Ale je dobré, když se neromští vedoucí snaží získat pracovníky z řad Romů a nenechávají na nich jen role pomocníků. A pokud je to možné, když jim dávají příležitost se dostat i do vedení. ■

Rozhovor je zkráceným přepisem podcastu NPI Škola pomáhá, který moderuje Tomáš Machalík.

Poslechněte si celou
podcastovou sérii
Škola pomáhá

zapojmevsechny.cz

Škola jako součást komunity

Text: **Barbora Postránecká**

Před sedmi lety přišel na základní školu v Luži nový ředitel. Atmosféra mezi školou a zřizovatelem byla tehdy napjatá. Bylo třeba nastavit lepší vztahy, nejen ve škole, ale i mimo ni. Dnes je situace zcela jiná. Škola je plně zapojená do městské komunity, ve škole přibývá žáků. Co všechno se za posledních několik let stalo a jaké kroky vedly ke změně?

Jednou za měsíc se v Luži, měste se dvěma a půl tisíci obyvateli ležícím třicet kilometrů od Pardubic na kraji Českomoravské vysočiny, sejde skupina lidí.

K jednomu stolu usedne starosta města, ředitelka mateřské školy, vedení základní školy, někdy se přidají i neziskové organizace, které ve městě působí. Pravidelné schůz-

ky se osvědčily, řeší se aktuální věci a probírají se také dlouhodobé plány. Na schůzky chodí i romský koordinátor, který ve městě působí už patnáct let.

„Oslovil mě tehdejší starosta s tím, že by potřeboval pomoci najít lidi na veřejně prospěšné práce, a také mi nabídl, jestli bych nechtěl pracovat s místními romskými dětmi,“ říká osmatřicetiletý Ivan Červeňák, který se v Luži narodil, chodil na místní základku a nabídka od starosty přišla pár let po tom, co odmaturoval. Byl v místní romské komunitě známý, už pár let tu měl založenou taneční skupinu zaměřenou na tradiční romské tance. Když si se starostou plácli, vznikla ve městě klubovna, kde se tančilo, ale nabídka se rozšířila i na další volnočasové aktivity, následně i na doučování. Dnes je z klubovny nízkoprahové centrum Cesta, které slouží nejen dětem a mládeži, ale program je tu i pro dospělé.

V srpnu 2018 přišel do lužské základní školy nový ředitel – Vít Hospodka, a změny pokračovaly. „Pochopil jsem, že škola je hodně vyčerpaná nekomunikací s městem. Přečetl jsem si zápisy z jednání rady města a zastupitelstva a škola byla hodně pranýřovaná. Moje vize proto byla, aby se škola stala sou-

částí života města, aby byla co nejvíce propojená s komunitou a aby fungovala dobře spolupráce se zřizovatelem," popisuje ředitel.

Pověst školy se začala postupně měnit. Důkazem může být třeba to, že dřív sem chodilo necelých 250 dětí a rodiče hledali školy v okolí, dnes má škola tři sta dvacet dětí, z toho sedm desítek romských žáků.

Bořit předsudky

Když byl přede dvěma lety zvolený nový starosta Ladislav Peterka, kromě jiného se domluvilo zintenzivnění spolupráce Ivana Červeňáka s místní základkou. „Sedám si do třídy během výuky, bavím se s dětmi i učiteli a také chodím do rodin," shrnuje romský koordinátor. Dětem pomáhá s adaptací a zajišťuje, aby měla škola i rodiče jasné informace. Škola má díky němu lepší představu o tom, jakou podporu děti konkrétně potřebují. Ivan Červeňák hlídá docházku, připomíná rodičům různé termíny či placení obědů. Průběžně chodí do všech romských rodin ve městě. „Tento přístup se ukázal jako velmi účinný a přispěl k lepší atmosféře nejen mezi žáky, ale i mezi rodiči a učiteli," konstatuje ředitel Hospodka.

Vít Hospodka

Ředitelem Základní školy Luže je od roku 2018. Chodí sem děti z města i přilehlých spádových obcí.

Ivan Červeňák (vlevo)

Romský koordinátor v Luži vede taneční soubor a průběžně chodí do všech romských rodin ve městě.

Ladislav Peterka

Starostou byl zvolen po posledních komunálních volbách. Město má zhruba dva a půl tisíce obyvatel.

Ivan Červeňák si postupně získal důvěru většiny učitelů, rodičů i dětí. Pomáhá bořit předsudky a předcházet zbytečným nedorozuměním a konfliktům jednoduše proto, že děti mají ve škole „svého člověka“ a na něho dají. „Díky němu máme ucelenější obrázek o dětech a jejich rodiče nás vnímají více jako partnery, takže nás neberou jako někoho, kdo si stále jen na něco stěžuje, pan Červeňák jim mnoho věcí objasní, poradí jim, pomůže,“ vysvětluje Vít Hospodka.

Ředitel zároveň otevřeně přiznává, že ne všichni učitelé zpočátku s některými jeho kroky souhlasili. Například se zapojením romského

koordinátora. „Vím, že nelze přesvědčit každého – proto se zaměřuji na ty, kteří chtějí a postupně tvoří jádro změny. S ostatními se snažíme nastavit bezpečné hranice,“ dodává ředitel.

To ale nebyla jediná změna. Škola se ve spolupráci s městem zapojila do řady projektů, díky kterým se daří modernizovat učebny, rekonstruovat sborovny a kabinety, vybavit novou počítačovou učebnu a postupně se vylepšuje i zpustlá zahrada, kde dnes mají kromě jiného i venkovní učebnu. Škola také vybudovala plně funkční poradenské pracoviště, v němž působí výchovná poradkyně, pre-

ventistka, speciální pedagožka a velkým pomocníkem v prostředí s vyšším podílem sociálně znevýhodněných žáků je i sociální pedagožka. K tomu škola spolupracuje s externími odborníky z neziskovek a zmíněným romským koordinátorem. „Zatím nám chybí psycholog, není jednoduché ho sehnat. Ale v rámci spolupráce s pardubickou organizací Amalthea, z. s., k nám docházejí jejich psychologové,“ dodává ředitel.

Tím plány lužské školy nekončí. Do budoucna se chtějí více zaměřit na podporu nadaných dětí, protože právě ty z ekonomicky slabších rodin mají mnohdy menší šanci

rozvinout svůj potenciál. Plánuje se také další rozšíření poradenského pracoviště a podpora dětí, které jsou z jakéhokoli důvodu v obtížné situaci. Další oblastí, na níž škola dlouhodobě pracuje, je podporující školní klima a pozitivní přístup žáků k výuce. Učitelé už dnes kladou důraz na třídnické hodiny či jezdí na adaptační kurzy, které pomáhají stmelovat kolektiv a zlepšovat vztahy mezi žáky.

Mít úspěch je možné

V Luži je dobře vidět, jak může škola hrát klíčovou roli nejen ve vzdělávání, ale i v budování a podpoře

místní komunity a lepší budoucnosti pro všechny žáky. Zároveň se tu ukazuje, že je možné vytvořit prostředí, ve kterém se každý žák může cítit přijatý a motivovaný k učení. A také, že spolupráce se vyplácí.

A ještě něco: základní škola se nezajímá jen o žáky ve své škole, ale i o svoje „budoucí děti“, které teprve míří do mateřské školy, a o žáky, kteří od nich naopak odcházejí a jdou na střední školu nebo učiliště. „Když se blíží doba, kdy by dítě mělo nastoupit do školky, chodím do rodin a říkám jim, kdy je zápis a co všechno to pro rodiče obnáší. Co se týká středních škol, do nich volám nebo tam jezdím, abych

věděl, jestli není potřeba s něčím pomoci. Momentálně máme jednoho studenta na střední škole ve Vysokém Mýtě a jednoho v Chrudimi,“ říká romský koordinátor s tím, že příští rok budou mít v Luži svého prvního romského právníka. Chodil na zdejší školu a nyní dokončuje studium práv na Karlově univerzitě v Praze.

„Mimo jiné chceme, aby se naši absolventi do školy vraceli a ostatním dětem ukazovali, že i ony mohou studovat, mít úspěch, že to jednoduše je možné. Naším cílem je nacházet příležitosti pro dobré věci a tyto dobré věci řetězit,“ uzavírá ředitel školy. ■

Místo, kde se daří dětem z jiných zemí. A i všem ostatním

Text: **Barbora Postránecká**

Na východním okraji Mostu, nedaleko od průmyslové zóny, stojí nejmladší základní škola ve městě. Každý sedmý žák je cizinec – a právě s nimi se škola naučila dobře pracovat. Dnes už vědí, jak děti z jiných zemí přivítat, pomoci jim rychle si osvojit český jazyk a zapojit do života školy. Postupně také zjistili, že to, co funguje pro žáky jiných národností, často prospívá i těm českým.

Je 8.20 a školní zvonek oznamuje začátek vyučování. Zatímco ve většině škol už je první hodina v plném proudu, tady teprve začíná den. „V minulosti jsme sdíleli jídelnu s vedlejší základkou a museli jsme začínat později, aby se děti na obědech vystřídalý,“ říká ředitelka 18. základní školy v Mostě Jana Kropáčková, která zde působí od úplného počátku. Příběh nejmladší mostecké školy se začal psát v roce 1992. Do té doby pracovala Jana Kropáčková na sousední základce. Tehdy, těsně po revoluci, se ale začalo stavět nové sídliště a město zvažovalo, zda tu nechat jen jednu velkou základní školu, nebo otevřít ještě druhou, menší. Nakonec se rozhodlo pro druhou variantu, a tak vznikla 18. základní škola v Okružní ulici. Do nové školy následně přešlo několik tříd, mezi nimi i ta Jany

Kropáčkové, která učila na prvním stupni a později ještě dostudovala speciální pedagogiku. V roce 2008 se v Okružní stala ředitelkou.

První zkušenosti

Jak se z 18. základní školy stalo místo, které si umí poradit s dětmi z jiných zemí? „Úplně vidím tu holčičku s copy. Její máma byla Ukrajinka a dívka neuměla ani slovo česky,“ vypráví ředitelka u sebe v kanceláři, která se nachází v přízemí školy s pěti pavilony v barvě panelové šedi. To bylo před osmnácti lety. Tenkrát do školy sice chodili vietnamští žáci, podle ředitelky je ale učitelský sbor nevnímal jako cizince, protože se česky naučili už v mateřské škole a často měli české chůvy.

Pak přišli do školy ještě dva sourozenci z Jemenu. „Rodina byla

hodně aktivní. Když jsme pořádali třeba multikulturní dny, napekli jemenské cukroví, a když opadla komunikační bariéra, zjistili jsme, že maminka ve své rodné zemi dělala školní inspektorku, takže bylo o čem se bavit,“ vzpomíná ředitelka. Ukrajinská žačka a jemenští sourozenci byli prvními dětmi, s nimiž si škola musela „poradit“ a začít řešit, co vlastně žáci cizinci všechno potřebují. A tak se v ředitelně i sborovně začaly objevovat různé metodické materiály pro vzdělávání cizinců, zaměstnanci chodili na kurzy a vymýšlelo se, jakými všemi způsoby žáky podpořit, aby zapadli a všechno zvládli.

Dnes mají ve škole celkem 600 dětí, z toho letos osmdesát tři cizinců – ukrajinské, vietnamské, mongolské a také rumunské žáky. Často to jsou děti, jejichž rodiny pracují v takzvané průmyslové zóně Triangle, která leží na pomezí tří okresů – Chomutov, Most a Louny, v prostoru bývalého vojenského letiště Žatec.

Vtáhnout do kolektivu

Ve škole už čtvrtým rokem funguje koordinátorka pro cizince. Když přijde do školy nový žák cizinec, jejím úkolem je zjistit, jak je na tom jazykově. Dle toho určí, jak moc intenzivní jazykovou podporu potřebuje, tj. kolik hodin týdně se bude

Jana Kropáčková

Od roku 2008 je ředitelkou
18. základní školy
v severočeském Mostě.

učit česky. Koordinátorka zároveň komunikuje s třídními učiteli a rodiči. Rodičům mimo jiné vysvětluje i to, jak důležité je, aby dítě – pokud je na prvním stupni – chodilo do družiny. „Dítě si v družině najde kamarády a ostatním je jedno, že neumí jazyk, ony ho potřebují pro hru a společné pozitivní zážitky stmelují kolektiv,“ vysvětluje ředitelka.

Ve škole pracuje i sociální pedagožka. Ta zabezpečuje, aby rodina a dítě zvládly přechod do nové školy i případné další nástrahy života ve městě. V době letních prázdnin vede přímo ve škole příměstský tábor pro žáky cizince a zajišťuje i překlady dokumentů a školních zpráv pro cizojazyčné rodiny.

Na příchod nového žáka se připravují i spolužáci ve třídě. Říkají si, kdo k nim přijde, jaké je národnosti, ukazují si na mapě stát, z něhož pochází. „Tady někde začíná učení se respektu k jiným kulturám. Vždycky říkám, jak naše děti, narozdíl od mnoha dospělých, znají třeba mongolskou vlajku a také jejich hymnu,“ říká ředitelka.

I tak ale občas narazí na něco, co je překvapí. Například když zmíněnému jemenskému chlapci bylo dvanáct, přinesl do školy dýku. V jejich kultuře se stal dospělým a dospělí chlapci dostávají dýku a on se s ní chtěl pochlubit. Jeho sestra zase začala v určitém věku chodit zahalená. „Bylo potřeba, abychom

Foto: David Háva

se toho naučili hodně my a abychom uměli dětem vysvětlit, co je v kultuře zvykem, co je nutné respektovat," dodává ředitelka.

Ohledně učení českého jazyka se to má na škole tak: děti chodí z vyučování, tedy z češtiny, ale třeba i z matematiky, přírodopisu a jiných předmětů, na hodiny češtiny pro cizince. Maximální počet hodin týdně, které mají, je pět. „Někteří pedagogové trochu protestovali, že žáci toho dost zameškají, ale bavili jsme se o tom, že když pořádně nerozumějí, tak se ani matematiku pořádně nenaučí a překladače a slovníky nestačí," vysvětluje Jana Kropáčková.

Dříve ve škole doučoval češtinu učitelský sbor. Postupem let téměř absolvoval kurz výuky českého jazyka pro cizince. „Jenže to nebylo ono," konstatuje ředitelka. Každý učil trochu jinak, kladl důraz na něco jiného. Navíc učitelé měli tyto hodiny v pauzách, kdy neučili svoje předměty, takže to pro ně byla práce navíc. A někdy se stávalo, že měli pocit, že už děti komunikačně jazyk zvládají, začali na ně ve třídě klást větší nároky a přestali si ověřovat, zda jim skutečně rozumějí. A tak přijali učitele, který učí češtinu výhradně cizince. „Je tu rok a musím říct, že mi přijde, že jsme našli opravdu funkční model. Soustředí se jen na výuku cizinců a děti se učí jazyk rychleji," míní ředitelka.

Dnes mají v téměř každé třídě asistentku a učitelé se naučili pracovat v tandemu. A kromě koordinátora pro cizince mají i koordinátora pro nadání. Mimochodem, když dělaly děti testy, vybrali takové, aby nevadilo, že všechny neumějí dobře česky.

Cesta k poznání, že třída není heterogenní skupina, postupně vedla k tomu, že se děti na Okružní začaly rozdělovat na jazyky, a později i na matematiku a češtinu na druhém stupni, do tříd napříč paralelním ročníkem. Jak to chodí? Třeba matematiku mají všechny tři

třídy osmáků v jednu dobu a rozdělí se do čtyř skupin podle svých vědomostí. Důležité je, že jsou tyto skupiny prostupné. Kdyby byl tedy někdo třeba dva měsíce nemocný, může do skupiny, kde se víc opakuje, a pak se zase vrátí do svojí původní.

Ve škole také platí pravidlo: „Když nevím, zeptám se. A když se zeptám, nikdo se mi nesměje." Tím pádem se výuka stává srozumitelnější a přístupnější – a to pro všechny. I ve skupině necizinců jsou děti, které častější pomoc učitele ocení.

Diferencovaná výuka má podle Jany Kropáčkové řadu výhod. Ne-

znamená to úkoly navíc, jde o kvalitu práce. Vyučující musí vědět, co chtějí žáky danou hodinu naučit a jak. Gradované úlohy jsou od toho, aby dokázaly v dětech vzbudit zájem si je zkusit. Když se do nich pustí, byť jim to třeba nakonec nejde, je to přesto důvod k ocenění. A důležitá je i práce s chybou. „U cizinců je to důležité, protože ti mohou chybovat často, a chyby, když s nimi neumíme pracovat, demotivují. A ještě jedna věc mi přijde důležitá," dodává ředitelka, „sám pedagog se hodně naučí, pokud pochopí, jak žáci přemýšlejí, a přijde na to, proč chybuje." ■

Foto: David Háva

Ředitelé škol
Miroslav Žalud, Libuše
Slavíková, Vladimíra
Nováková (vpravo)

foto vzniklo v prostorách
chomutovské radnice

Na tábor! Když škola nekončí vysvědčením

Text: Barbora Postránecká

Zatímco většina škol s koncem června zavírá dveře, někde plánují pravý opak. Základní školy v Chomutově se letos v létě rozhodly zorganizovat příměstský tábor, který dětem z tamních sídlišť přinese zážitky mimo školní lavice. Těm, pro které by byl podobný program jinak nedostupný.

Tři školy, tři sídliště. Základní školy Zahradní, Březenecká, Písečná leží blízko sebe v severní části Chomutova a místní děti tu sdílí stejný prostor i podobné výzvy. V této části města – od Březenecké dál směrem k novější zástavbě – je jen málo míst, kam by mohly samy bezpečně vyrazit a trávit tu volný čas.

„Naše sídliště jsou uzavřená, obklopená frekventovanými silnicemi a možnostmi, kam jít, když nejsou děti ve škole, není mnoho. Spousta z nich nevede dál než do obchodního centra. Chtěli jsme to změnit

a umožnit jim zažít aktivity, které jsou pro jejich vrstevníky běžné, ale pro ně často nedostupné,“ vysvětluje ředitel ZŠ Písečná Miroslav Žalud. Navíc tu žije velké množství rodin s omezenými finančními možnostmi a dosáhnout například na klasické příměstské tábory je pro mnohé z nich nerealizovatelné.

Proto školy dlouhodobě přemýšlejí, jak je ze sídliště dostat ven – a nabízejí jim řadu aktivit i mimo dobu výuky. „Rodiče na našich školách už jsou zvyklí, že škola není jen o maticce a češtině. Nabízíme desítky kroužků, sportovní a výjezdové akce. U nás škola nekončí ve dvě odpoledne, děti tu tráví celé dny,“ popisuje ředitel Miroslav Žalud filozofii školy, kde pracuje už víc než dvacet let.

Ředitelé a ředitelky čtyř chomutovských škol jsou už řadu let v kontaktu, sdílejí nápady i zkušenosti. A jelikož jsou všechny zapojené do programu Podpora rovných příležitostí, napadlo je zkusit něco nového – a zorganizovat letní příměstský tábor.

Na zkoušku

Prvním testem byly loňské podzimní prázdniny. Třicet dětí ze tří škol (Zahradní, Březenecká, Písečná) každý den vyjížděly autobusem do Domečku, chomutovského střediska volného času, které sídlí v centru města. Tady pro ně byl připravený program: péče o plazy, keramika

a také technické dílny. „Snažili jsme se to udělat tak, aby si děti vyzkoušely různé aktivity, měly zajištěné jídlo, nemusely se o nic starat a prožily hezké prázdniny,“ říká ředitel Miroslav Žalud.

A letos v létě čeká děti další program – příměstský tábor. Ten pořádají společnými silami již čtyři školy, k prvním třem zmíněným se navíc přidá Základní škola Školní.

Program začíná opět v Domečku – lukostřelbou, pak je v plánu autodráha, práce v keramické dílně či návštěva mysliveckého sdružení. V plánu jsou také výjezdy mimo město – na Horní Hrad, bývalý středověký hrad přestavěný na zámek, a také do přírodního areálu Kočičák.

Školy přednostně oslovily děti, které pocházejí ze sociálně znevýhodněného prostředí. Už dlouho mají dobře zmapované, které děti potřebují podporu – situaci v rodinách sledují průběžně. Hlavní roli při výběru účastníků pilotního tábora měly třídní učitelky, které nejlépe znají situaci jednotlivých rodin. „Díky zkušenosti s identifikací žáků se sociálním znevýhodněním, které používáme v rámci projektu Podpora rovných příležitostí, nemáme problém cíleně podporovat děti při rozvoji jejich zájmů. Jsme si vědomi, že každé dítě potřebuje něco jiného. Někdo uvítá možnost seznámit se s vrstevníky z jiných škol, někdo jiný raději spolupracuje se spolužáky ze školy,“ poznamenává ředitelka

» Žáci získávají větší vazbu na školu, čímž se mimo jiné snižuje jejich absence ve výuce. Je to dobré i pro jejich sebevědomí

ZŠ Zahradní Libuše Slavíková s tím, že na jejich škole má nápad s „letním tábořením“ pokračování. Jelikož je společný projekt letního příměstského tábora určený pro děti od třetích do šestých tříd, na ZŠ Zahradní se letos vedoucí žákovského parlamentu rozhodli, že uspořádají souběžně i „svůj“ příměsták pro děti z prvních až třetích tříd. „Je vidět, že tato spolupráce může vést i k rozvoji aktivit na jednotlivých školách,“ dodává Libuše Slavíková.

Organizace takového tábora není jednoduchá. Je potřeba zajistit dopravu, jídlo, personál, souhlasy

od rodičů, pojištění i náhradní plány pro případ nepříznivého počasí. „Je to dost práce, ale máme to s ostatními školami rozdělené,“ popisuje Miroslav Žalud. Výhodou je podle něj i podpora zřizovatele – města Chomutova. „Na rozdíl od některých jiných měst u nás radnice naše aktivity podporuje, nechává školy otevřené i o prázdninách a nečeká, že se po vysvědčení škola uzamkne na dva měsíce,“ poznamenává Miroslav Žalud s tím, že nikoho ze svých zaměstnanců do účasti nenutí. Přestože letní prázdniny bývají pro školní sbor časem dovolené, ve chvíli, kdy se o plánech ví dostatečně dopředu, najde se obvykle řešení, které vyhovuje všem. „Některým se hodí, že si mohou vzít dovolenou během školního roku a o prázdninách být na táboře, který jim přijde smysluplný,“ dodává Miroslav Žalud.

V jiném světle

Příměstský tábor i další mimoškolní aktivity mají řadu benefitů. „Žáci mají možnost prožít něco jiného se svými kamarády ze školy. Získávají tím také větší vazbu na školu, čímž se mimo jiné snižuje jejich absence ve výuce. Je to dobré i pro jejich sebevědomí, hlavně v případě, že ve škole selhávají. Na mimoškolních akcích se prezentují ‚v jiném světle‘, v činnostech, které jim jdou. Zažijí úspěch, který při vyučování nezaží-

vají,“ vysvětluje ředitelka z další zapojené školy, Vladimíra Nováková ze ZŠ Březenecká.

Tato škola má dlouholeté zkušenosti s pořádáním letního pobytového tábora (kde děti i přespávají). „Děláme ho už řadu let vlastními silami a personálním zajištěním s finanční podporou SRPDŠ (Spolek rodičů a přátel dětí školy). O tábor je vždy velký zájem, čtyřicet přihlášek je rozebraných během tří dnů. Děti jezdí převážně do horských oblastí Krkonoš, Jizerských hor či Krušných hor, některé tábory se konaly také v Českém ráji,“ popisuje Vladimíra Nováková.

A jaké výhody přináší pořádat příměstský tábor společnými silami? Školy si dělí náklady mezi sebe, například dopravu. Každá škola přináší rozdílné nápady. A nakonec: na takové akci se mají možnost poznat děti z různých škol a najít si nové kamarády. „Propojujeme žáky, aby poznali, že stejné problémy řeší jejich vrstevníci i na jiných školách, že v tom nejsou sami. Učí se navazovat vztahy s jinými lidmi mimo své nejbližší okolí a mimo svou školu. Posilují sociální vazby a získávají nové zkušenosti,“ uzavírá Vladimíra Nováková.

„Chceme, aby si děti z každého dne něco odnesly – zážitek, novou dovednost,“ říká ředitel Žalud s tím, že program je koncipovaný především pro děti od třetích do šestých tříd. ■

Sociální pedagog? Už měl být dávno!

Text: **Tomáš Machalík**

Petra Kačírková a Martin Šimáček jsou klíčoví lidé na klíčových místech ve státní správě České republiky. Jejich rezorty mají na starosti podporu dětí a rodin, které čelí sociálnímu vyloučení. Oba dělají se svými týmy rozhodnutí, která se týkají budoucnosti nás všech. A protože o děti jde především, mají ve své gesci i témata spojená s jejich vzděláváním. Aktivní spolupráce více ministerstev je zásadní, má-li být dosaženo rovného přístupu ke vzdělávání a podpořen úspěch opravdu každého žáka.

Zastupujete rezorty dvou silných ministerstev, Ministerstva pro místní rozvoj a Ministerstva práce a sociálních věcí. Co je z vašeho pohledu největší problém českého školství?

Martin Šimáček (MŠ): Že nedokáže reagovat na potřeby dětí se sociálním znevýhodněním, romských dětí, dětí z vyloučených lokalit, prostě z míst, kde rodinné podmínky nejsou ani průměrné a nestačí na to, aby ty děti ve škole prospívaly. A myslím tím i děti, které to takhle mají rozdáno už od narození. U nich je škola i předškola první velká příležitost, jak jejich handicap vyrovnat a nutno říct, že našim školám se to většinou nedaří. Jsou samozřejmě světlé výjimky, ale v globálu patří Česká republika v rámci Evropy mezi země, které reprodukuji sociální znevýhodnění nejvíce ze všech zemí.

Petra Kačírková (PK): Ano, s tím i já souhlasím. A o to větší čest patří výjimkám. Zároveň si myslím, že je tato problematika velmi závislá na vedení školy, protože můžete mít skvělého učitele, který si rozvrhne práci tak, aby reagoval na potřeby dětí, které potřebují intenzivní podporu, a zároveň i velmi nadaných dětí. Ale pokud nemá podporu

vedení a dobré klima ve škole, tak může brzy vyhořet.

Oba máte v gesci sociální začleňování, i když v jiných institucích. Kde a kdy se vaše rezorty potkávají? Jak si to můžeme v praxi představit?

PK: Když se odkloním od školství, tak teď například intenzivně pracujeme na projektu začleňování vězňů po návratu z výkonu trestu a připravujeme pomocné nástroje pro to, aby se začalo s těmi lidmi pracovat mnohem dříve než jen týden nebo měsíc před odchodem z výkonu trestu. V podstatě už ve chvíli, kdy do výkonu trestu nastoupí. A někteří z těch, kteří opouštějí výkon trestu, vcházejí zpět do prostředí, kde operuje agentura, kde pracuje Martin.

MŠ: A já bych k tomu řekl, že je skoro jedno, jestli Agentura pro sociální začleňování pracuje na Ministerstvu pro místní rozvoj nebo na Ministerstvu práce a sociálních věcí, anebo dokonce na ministerstvu školství. Na vysvětlenou, my jsme nástrojem vlády a jsme tu od toho, abychom pomáhali hlavně v obcích, tzn. na tom nejnižším stupni veřejné správy. Pomáháme samosprávám řešit ol-

Petra Kačírková

je ředitelkou odboru
rodinné politiky,
ochrany dětí
a sociálního začleňování
na Ministerstvu
práce a sociálních věcí
(MPSV).

Martin Šimáček

je ředitelem odboru pro sociální
začleňování na Ministerstvu pro místní
rozvoj (MMR), někdy také známého
jako Agentura pro sociální začleňování.
Oba mají ve svých bohatých profesních
portfoliích zkušenosti jak ze státní
služby, tak z neziskového sektoru.

břímí zátěž sociálního vyloučení. Takže ta spolupráce je prostě logická.

Funguje to? Starosta Krnova Tomáš Hradil nedávno v našem podcastu Škola pomáhá řekl, že stát se může snažit, jak chce, ale že nejvíce stejně záleží na vůli lokálního společenství a jeho reprezentace, tedy na samosprávě. Vnímáte tohle riziko, když se bavíte o celostátních strategiích a o realizaci vámi navrhovaných opatření?

PK: Ano, já to určitě vnímám. Když lidé chtějí, tak ty nástroje a možnosti jsou, ale když nechtějí nebo mají jiné priority, tak to prostě tak dobře nefunguje.

MŠ: Ano i já s tím souhlasím. Dodám, že povinností úředníků a obecně pracovníků ve veřejné správě nebo samosprávě je spolupracovat. A pokud se to neděje, vzniká problém. To znamená, že na jednu stranu souhlasím s tím, že samosprávy mají svou autonomii, protože ony jsou ty, které odvádí v té obci svou práci a mají přímé odpovědnosti plynoucí z legislativy. Na stranu druhou, je-li v tom území problém manifestovaný sociálním vyloučením, tak od něj nemohou dávat ruce pryč. A pokud volí populistická řešení a postupy, které jsou v neprospěch zchudlých, sociálně vyloučených lidí, nebo v našem případě, když teď hovoříme o dětech, tak sociálně znevýhodněných žáků, tak to není v pořádku. A my musíme vyvažovat míru toho, kdy to ještě respektujeme a kdy už jsme kritičtí. Máme v terénu desítky praxí, kdy právě i děti se sociálním znevýhodněním jsou poškozovány rozhodováním samospráv. A v té chvíli musím já, jako dobrý úředník, primárně sledovat zájem těch dětí.

Narážíte na tento typ postoje často?

MŠ: Tak to je opravdu náš denní chléb. Agentura působí v šesti desítkách měst a obcí a musím říct, že přibývá těch, které jsou ke spolupráci motivované a kde to chodí jako s panem starostou z Krnova. Ale pak také máme starostky a starosty a vysoké úředníky samospráv, kteří prostě postupují v neprospěch těch lidí. Populismus je věc, kterou všichni denně vidíme v médiích i ve veřejném prostoru, jde o nevráživost a bagatelizaci potřeb sociálně znevýhodněných. Jde o pomlouvání Romů a těch, kteří žijí v sociálně vyloučených lokalitách.

I vy se, Petro, často dostáváte do podobných hodnotových střetů?

PK: My nepracujeme přímo v terénu, takže se dostáváme do hodnotových střetů pouze s kolegy v řečneme strategicko-filozofické rovině. A to je vždy velmi dobré, protože si tak tříbíme směr, kterým je potřeba jít. Když například aktualizujeme strategie nebo píšeme plán, respektive zprávu o naplňování těch jednotlivých strategií.

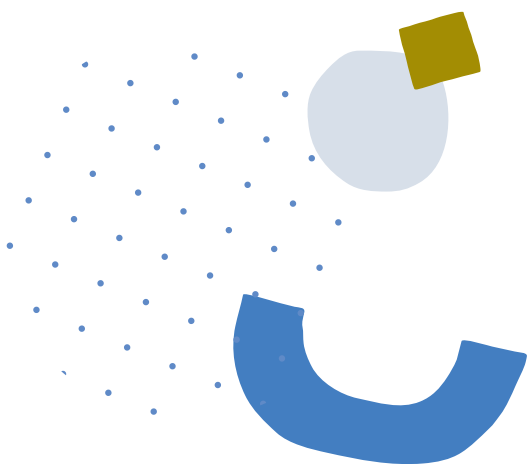
My v NPI nyní věnujeme hodně času podpoře pozice sociálního pedagoga ve školách. Je to pozice, kterou je třeba ideálně nově ukotvit v zákoně o pedagogických pracovnících. Zároveň se ta diskuze velmi týká rozdílu mezi sociálním pedagogem a sociálním pracovníkem. Jak to vnímáte vy?

PK: Já jsem v agendě ochrany dětí skoro dvacet let a vnímám ten systém jako komplexní obrázek, jako sadu puzzles, které prostě musíte složit dohromady, aby to bylo efektivní a aby ten obrázek byl celý. Vždycky jsem považovala prostředí školy za velmi důležitý zdroj informací o tom, co se děje dítěti v rodině. Takže pro mě je tenhle dlouholetý boj o zavedení sociálního prvku práce do prostředí škol nepochopitelný. Už to tam mělo být dávno.

Martine, a jaký je postoj MMR? Sociální pedagog i sociální pracovník, nebo jenom jeden?

MŠ: Samozřejmě že oba. Sociální práce je v Česku záležitostí jak poskytovatelů sociálních služeb, tak obcí, případně dalších poskytovatelů. A je klíčovou komponentou sociálních politik. Sociální pracovníci jsou velmi důležití, protože odpracovávají tu nejtěžší práci v území v terénech. A sociální pedagog je na tom podobně, ale funguje ve školách, v mateřinkách a dalších školských zařízeních. Je to klíčová pozice v rámci poradenských pracovišť škol. A má veliký kapitál překročit tu často velikou hradbu mezi školou a rodinou. A všude tam, kde se sociální pedagog podařil zavést, začala škola lépe kooperovat s rodinami a to je naprosto klíčové. Za velice málo prostředků získáváme obrovské množství muziky. Kdyby každá škola v Česku měla do budoucna sociálního pedagoga nebo relevantní počet sociálních pedagogů, můžeme tím překonat problémy, o kterých tady hovoříme.

V Česku předčasně ukončí základní školní docházku kolem 1,5 % žáků. Jsou ale vyloučené lokality, kde toto číslo výrazně narůstá až k 18 %

PK: Škola je stále vnímána jako pedagogické pracoviště, kde složitá situace dětí u nich doma prostě není moc vnímána. A to teď není kritika učitelů, protože na ně se kladou velmi vysoké požadavky. My po učitelích nemůžeme chtít vše, nemůžeme po nich chtít perfektní výuku a zároveň schopnost například zjistit, že možná u některé žákyně nebo žáka dochází k sexuálnímu zneužívání nebo zanedbávání, protože se chová tak a tak, anebo nenosí svačinu. A právě proto je role sociálního pedagoga tolik důležitá. Zrovna nedávno jsem byla ve škole v Jirkově, ve velmi vyloučené lokalitě, kde sociální pedagog báječně funguje. On nesupluje sociální práci a nesupluje OSPOD, ale pomáhá síťovat a je i v kontaktu s romským koordinátorem.

Co by takový sociální pracovník ve škole měl umět, co by měl umět sociální pedagog?

MŠ: Předpokládám, že by se tyto dvě pozice nedublovaly. Jde o to, že sociální pracovník ve škole působí primárně pro spolupráci s klientem – zákonným zástupcem dítěte. A musí respektovat i to, když ho klient odmítne. To je poměrně zásadní omezení. Zatímco sociální pedagog je v užší vazbě na tým pedagogů a jedná primárně v zájmu dítěte.

Jak pracovat s dětmi, které zůstávají mimo vzdělávací systém buď vlivem nestabilního rodinného prostředí, anebo nestálých změn bydliště? Máme na to jako Česká republika nějaký systém?

PK: Nemáme na to úplně skvělý systém a určitě by byl potřeba. Právě sociální pedagog by velmi pomohl. Může se například spojit se sociálním pracovníkem obce a snažit se, aby ta rodina byla funkční a posílala dítě do školy. Není to apriori o nějakém trestání rodičů, ale o podpoře toho dítěte. Rodina může být ve velmi složité situaci, například může jít o matku samoživitelku se čtyřmi dětmi, z nichž jedno je postižené a podobně, ty případy jsou velmi individuální.

MŠ: Dlouhodobě je také těžce řešitelné, když musí rodina často měnit bydliště z vážných důvodů nebo proto, že je nikdo nechce ubytovat. Tyto děti jsou pak ve školách často zapsány pouze formálně a jejich docházka do školy je spíš útržkovitá. V Česku předčasně ukončí základní školní docházku kolem 1,5 % žáků. Jsou ale vyloučené lokality, kde toto číslo výrazně narůstá až k 18 % v místech s nejhorší zátěží. To znamená, že tam každý pátý až šestý žák nedokončí základní školu. Musíme rozšířit nejen péči ve školním a předškolním věku, ale maminky musí už před porodem dostat možnost se obrátit na někoho, kdo jim pomůže se připravit na mateřství. A měl by u toho být i otec, pokud je dostupný.

A kdo to zaplatí?

MŠ: To je velmi dobrá otázka, protože v tuhle chvíli řada těch programů jede dominantně z projektů Evropské unie, a ty budou kolem roku 2027 končit. Od roku 2028 se Česká republika musí začít spoléhat sama na sebe. ■

Rozhovor je zkráceným přepisem podcastu NPI Škola pomáhá, který moderuje Tomáš Machalík.

Víc hlav víc ví

Text: **Tereza Škachová**

Tandemová výuka, kde ve třídě spolupracují dva kvalifikovaní učitelé, představuje efektivní způsob, jak podpořit žáky se sociálním znevýhodněním a pomoci jim dosáhnout jejich plného potenciálu.

Sociální znevýhodnění je třeba chápat v širším kontextu, zahrnujícím nejen socioekonomické faktory, ale i nedostatečnou znalost vyučovacího jazyka, nízkou motivaci ke vzdělávání, nedostatečnou podporu v domácím prostředí apod.

Individualizovaná podpora žáků

Přítomnost dvou učitelů ve třídě umožňuje individualizovat výuku a poskytovat každému žákovi podporu v zóně jeho nejbližšího vývoje. To znamená, že učitelé mají možnost lépe reagovat na specifické potřeby jednotlivých žáků, přizpůsobit tempo výuky a využívat různé metody a strategie. Dva učitelé efektivněji monitorují pokrok každého žáka a reagují na jeho specifické potřeby. To je klíčové nejen pro žáky se sociálním znevýhodněním, kteří často vyžadují větší pozornost a individuální přístup, ale pro všechny žáky ve třídě. Učitelé mohou látku vysvětlit různými způsoby, věnovat se specifickým problémům, které žáci mají, a poskytnout jim tak potřebnou pomoc a vedení.

Tandemová výuka také přináší větší flexibilitu v hodinách. Dva učitelé lépe reagují na aktuální potřeby žáků a přizpůsobují výuku jejich individuálnímu tempu. Mnohdy využijí

vají různé metody výuky, jako jsou aktivizační metody, skupinová výuka nebo činnostní učení, které stimulují motivaci a zlepšují výsledky učení. Tandemová výuka umožňuje také realizovat komplexnější a interaktivnější aktivity, které by jeden učitel sám nezvládl.

Pro žáky s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka představuje tandemová výuka možnost lépe se zaměřit na rozvoj jejich jazykových dovedností a pomoci jim překonat jazykové bariéry. Přítomnost dvou učitelů vytváří pozitivnější a podporující prostředí, které zvyšuje motivaci žáků ke vzdělávání. Žáci se slabou podporou v domácím prostředí díky tandemové výuce získají potřebnou pomoc a vedení přímo ve škole. Učitelé jim mohou poskytnout individuální podporu v oblasti učení a pomoci jim rozvíjet jejich studijní dovednosti.

Klima třídy a sociální interakce

Tandemová výuka podporuje i pozitivní sociální interakce mezi žáky a učiteli. Dva učitelé modelují efektivní komunikační a sociální dovednosti, vytvářejí bezpečné a podpůrné prostředí, ve kterém se žáci cítí podporováni a respektováni. To má pozitivní vliv na jejich sebevědomí, vzájemnou komunikaci i motivaci k učení.

Jeden z často opomíjených, avšak mimořádně cenných přínosů tandemové výuky spočívá v modelování efektivní komunikace mezi dospělými. Pokud se učitelé v tandemu vzájemně respektují a doplňují, tak žákům předvádí principy konstruktivní komunikace. Otevřená diskuze o rozdílných názorech a společné hledání řešení s úctou k druhému se stávají pro žáky živou lekcí. Pozorováním interakcí učitelů se žáci učí těmto dovednostem napodobováním. Pro mnohé z nich, kteří pocházejí z dysfunkčního rodinného prostředí, je tato zkušenost klíčová pro rozvoj zdravých komunikačních návyků.

Profesní rozvoj

Tandemová výuka představuje pro učitele cenný nástroj profesního rozvoje, který přináší řadu výhod. Vzájemné sdílení znalostí, zkušeností a dovedností umožňuje učitelům učit se jeden od druhého. Pozorování žáků i druhého pedagoga a společné reflexe vedou k osvojení nových metod a strategií výuky a rozvíjejí kritické myšlení v pedagogickém kontextu.

Tento model výuky posiluje klíčové dovednosti, jako je efektivní komunikace, spolupráce a flexibilita. Spolupráce s kolegou podněcuje kreativitu a inovace ve výuce. Učitelé se vzájemně inspirují a motivují k experimentování s novými nápady a přístupy a učí se efektivněji využívat různé metody výuky.

Tandemová výuka poskytuje učitelům cennou příležitost k reflexi jejich práce. Vzájemná zpětná vazba a sdílení zkušeností pomáhají identifikovat silné stránky a oblasti pro zlepšení. Dále tato výuka snižuje pocit izolace a podporuje sounáležitost s kolegy, čímž přispívá k prevenci syndromu vyhoření.

Podmínky spolupráce učitelů

Aby však tento model spolupráce učitelů fungoval efektivně, je nezbytné dodržet několik klíčových podmínek. Základem je vzájemný respekt a otevřená komunikace mezi učiteli, kteří musí být ochotni naslouchat si, respektovat odlišné názory a konstruktivně řešit případné neshody. Společné plánování hodin, stanovování cílů a výběr vhodných metod a aktivit jsou klíčové pro úspěch tandemové výuky. Stejně důležitá je společná reflexe po každé hodině, která umožňuje zhodnotit průběh výuky a identifikovat oblasti pro zlepšení.

V literatuře k tandemovému učení patří princip 3S (společná příprava, společná výuka, společná reflexe). Všechny tyto tři části jsou pro fungování tohoto typu výuky zásadní.

Tandemová výuka by měla být založena na dobrovolnosti a partnerství mezi učiteli. Důležité je, aby ji pedagogové vnímali jako příležitost pro vzájemnou podporu a sdílení zkušeností. Učitelé by měli být ochotni se neustále učit a rozvíjet své pedagogické dovednosti, protože tandemová výuka je ideální příležitostí pro profesní růst. V neposlední řadě je nutné zajistit bezpečné prostředí pro žáky i učitele, kde vládne vzájemný respekt a důvěra. Dodržování těchto podmínek zajistí, že tandemová výuka bude pro všechny zúčastněné pozitivní a přínosnou zkušeností.

Nezbytnou podmínkou je podpora vedení školy, které by mělo tandemovou výuku aktivně podporovat a vytvářet pro učitele vhodné podmínky pro spolupráci.

Výzvy tandemové výuky

Efektivní komunikace učitelů je klíčová, neboť neshody v metodách, cílech či stylech výuky vyvolávají problémy. Koordinace plánování, přípravy a hodnocení vyžaduje čas a úsilí, a je nutné sladit očekávání obou učitelů tak, aby se vzájemně doplňovali, nikoli překrývali. Žáci musí vnímat oba učitele jako autority a neměli by od vyučujících dostávat protichůdné pokyny. Hodnocení žáků musí být jednotné a spravedlivé. Oba učitelé by se měli zapojit do hodnocení a měli by mít stejné standardy.

Časová náročnost je dalším významným faktorem. Tandemová výuka vyžaduje více času na plánování, přípravu a reflexi. Učitelé se musí pravidelně scházet a diskutovat o průběhu výuky, což může být v každodenní pracovní zátěži náročné.

Osobnostní rozdíly mezi učiteli vyvolávají napětí a konflikty. Je důležité, aby učitelé byli schopni spolupracovat a respektovat odlišné názory a pracovní styly. Role a odpovědnosti obou učitelů musí být jasně definovány, aby nedocházelo k nejasnostem a nedorozuměním. Oba učitelé jsou v tandemové výuce rovnocennými partnery. ■

Metodická videa k tandemové výuce ze ZŠ Kunratice
zapojevsechny.cz

O kolokvia pro vedení škol je velký zájem

Text: **Petra Svoboda**

Národní pedagogický institut má pracoviště ve všech krajských městech. V čem je výjimečné to ústecké, popisuje jeho vedoucí Lenka Burganová.

Jaký je náš tým?

Jsme pestrý a proměnlivý kolektiv, jádro tvoří tři kmenoví zaměstnanci a k němu se připojují na různé dlouhá období kolegové z projektů a další externisté. Řekla bych, že v proměnlivosti týmu je jeho síla. Díky tomu, že se projekty zaměřují na různá témata, která je potřeba ve školách řešit, přicházejí k nám lidé s odlišnými pracovními zkušenostmi a odbornými znalostmi, a tím náš tým získává na dynamice a jsme schopni podporovat i mnohem širší spektrum témat.

Co nejvíce potřebují školy v Ústeckém kraji?

Nejvíce našich kolegů pracuje ve školách na podpoře snižování nerovností ve vzdělávání. V této oblasti máme největší odbornou a pracovní kapacitu. V rámci běžné kmenové činnosti nabízíme otevřené vzdělávací programy, ale velký podíl práce spočívá v individuální práci se školou, které se náš konzul-

tant pak klidně věnuje i několik let. Součástí jeho práce je také analýza, v čem škola potřebuje nejvíce pomoci, třeba právě v oblasti snižování nerovností ve vzdělávání. Zjišťuje, kolik dětí pochází ze sociálně znevýhodněného prostředí, jaký to má vliv na fungování školy a jestli je zapotřebí posílit školu personálně, např. speciálními pedagogy nebo sociálními pracovníky.

Školy často řeší vysokou míru záškoláctví nebo jak pomoci žákům z rodin s finanční nouzí. V těchto případech pak prostřednictvím projektu vypomáháme s finanční podporou, aby se děti mohly účastnit adaptačních kurzů, výletů a podobně. Samozřejmě s tímto tématem souvisí i cílené vzdělávání pedagogického týmu. Abych jako učitel uměl pracovat v pestré třídě, kde mám děti talentované, děti průměrné, děti, které mají speciální vzdělávací potřeby, cizince a tak dále. Školy, kterým se takto věnujeme, tvoří zhruba třetinu základních škol v kraji a zapojeny jsou i některé školy střední.

Jak podporujeme vedení škol?

Osvědčil se nám projekt KOMPAS, na němž spolupracujeme s Českou školní inspekcí. Jeho základním a vlastně i zásadním principem je individuální přístup ke každé škole, detailně se zaměřujeme především na vedení školy. Přišli jsme na to, že u nás v kraji je nejefektivnější formou podpory pro ředitele stáž na jiné škole. Vedení školy se tzv. „podívá jinam“, promluví si s jiným ředitelem či ředitelkou o tom, co funguje, a co ne, inspirovaní se a také zjistí, že v určitých problémech vůbec nejsou sami.

Druhým typem podpory, na který se od loňského roku více zaměřujeme, jsou kolokvia pro vedení škol, což jsou většinou dopolední setkání ředitelů, kde se řeší nějaké aktuální téma. Naposledy jsme například mluvili o tom, jak může ředitel školy podporovat a zavádět formativní hodnocení. Jeden z ředitelů vždy téma otevře, pak následuje diskuze a příklady dobré praxe, bývá to velmi živé a neformální setkání. O kolokvia je velký zájem, a to jak u základních, tak mateřských škol.

Pomáháme i jiným dětem než znevýhodněným?

Náš kraj je nejčastěji vnímán jako kraj s nejnižší úrovní vzdělanosti a bohužel tomu odpovídají i statistiky. Ale to vůbec neznamená, že u nás nežijí nadané děti s různými schopnostmi, včetně těch nadprůměrně nadaných, protože talent a nadání se vyskytují v každé populaci. Podpora tohoto tématu je prioritní i pro radní pro školství za Ústecký kraj. A tak se mohou začít propojovat aktivity kraje, NPI a dalších aktérů v této oblasti. To, že se tímto směrem ubírá vzdělávací politika Ústeckého kraje, je pro nás dobrou zprávou.

Co nám v loňském roce udělalo největší radost?

Já mám vždycky dobrý pocit ze skvělé odezvy na naše aktivity. Když se dozvíme, že jsou hodnocené jako smysluplné. Což jsou třeba zrovna stáže pro ředitele nebo kolokvia, nebo když slyším od ředitelů škol, že naši konzultanti, kteří školy navštěvují, jsou kompetentní lidé a že se jim s nimi dobře spolupracuje. Důležité je dostat i zpětnou vazbu, nechci říct negativní, ale konstruktivní, protože ta nám pomůže se zlepšit.

Co je pro nás největší výzva pro letošní rok?

Výzvou stále zůstává motivovat učitele k sebevzdělávání, což je klíčové pro rozvoj českého školství. Po covidu jsme zaznamenali velký propad účastníků, projevila se neochota docházet na prezenční vzdělávání, protože se objevily webináře a záznamy z webinářů od všech možných institucí. Nicméně v současné době se nám zase kolegové z pedagogických sborů vracejí a pro nás je vždycky výzvou nabídnout jim zajímavé téma. Často se nám stává, že se v dobré víře zaměřujeme na témata, která jsou v souladu se vzdělávací strategií ČR, jenomže v pedagogickém teré-

Lenka Burganová

Je vedoucí krajského pracoviště Národního pedagogického institutu ČR v Ústeckém kraji. Dlouhodobě se věnuje rozvoji pedagogických týmů, vzdělávání ředitelů škol a podpoře čtenářské gramotnosti. Má více než desetiletou praxi v oblasti metodického vedení a řízení vzdělávacích projektů, podílí se také na realizaci programu KOMPAS zaměřeného na pedagogický leadership.

nu nerezonují. Není o něj zájem. Například práce s heterogenní třídou. Mnohé školy se tímto tématem ještě důkladně nezabývaly a často ani nevědí, co od něj očekávat. Přitom se může jednat pouze o počáteční nejasnosti v pojmosloví. Podobná situace panuje i u oblasti formativního hodnocení, avšak musím říct, že o něj je u nás zájem, což zcela určitě souvisí s významem, který mu přikládá ČŠI.

Co bych vzkázala učitelům a učitelkám v Ústeckém kraji?

Že obdivuji každou školu a každého pedagoga, který nevzdává práci učitele v našem kraji, protože ve srovnání s jinými kraji to opravdu není lehká a vždy uspokojivá práce. Přesto vidím, jak se situace pozvolna proměňuje k lepšímu, třeba tím, že asistenti pedagoga a další personální podpůrné pozice začínají být běžnou a nezbytnou součástí školy. ■

Cílená podpora (nejen) v náročných regiónech

Text: Jiří Nantl

Sociální prostředí, ze kterého děti pocházejí, má stále větší vliv na jejich vzdělávací úspěšnost. Data i zkušenosti ze škol ukazují, že rozdíly mezi regiony se v některých případech prohlubují. Cílem nové strategie MŠMT je proto nejen tato rizika zmírnit, ale především jim systematicky předcházet. Školy v obtížnějších lokalitách potřebují více než jen běžné financování – vyžadují specifickou podporu, která reflektuje reálné potřeby jejich žáků.

Jedním z klíčových nástrojů pro spravedlivější financování je zavedení **indexace škol**. Tento systém bude nově zohledňovat náročnost podmínek, ve kterých školy pracují. Znamená to, že školy s vyšším podílem žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí, s velkým počtem dětí s odlišným mateřským jazykem nebo s vyšším počtem žáků s podporou v oblasti vzdělávání dostanou více finančních prostředků. Tyto prostředky budou směřovat jak na zvýšení kvality výuky, tak na posílení služeb školního poradenství, které je nezbytné pro stabilizaci školního prostředí.

Důležitou součástí těchto změn je rozšíření podpory školních psychologů a psychologů a speciálních pedagožek a pedagogů. Pokud novela školského zákona projde legislativním procesem, od roku 2026 budou mít všechny základní školy s více než 180 dětmi automaticky nárok na financování pozice školního psychologa. Díky tomu se zvýší dostupnost odborné pomoci přímo ve školách, což povede ke včasnéjší identifikaci problémů a efektivnější práci s žáky i jejich rodinami. MŠMT v souvislosti s tím od akademického roku 2025/2026 vytváří finanční pobídku vysokým školám na vzrůst počtu nově přijímaných studentek a studentů oboru psychologie o nejméně 20 % v každém roce.

Nově se do systému podpory zařazuje i **pozice sociálního pedagoga**. Tito odborníci se zaměří na systematickou práci s dětmi ohroženými školním neúspěchem a na komunikaci mezi školou, rodinou a komunitou. Jejich úkolem bude například pomáhat s docházkou dětí do školy, podporovat je v překonávání sociálních bariér a hledat cesty k zapojení rodičů do vzdělávacího procesu.

MŠMT dále podporuje školy prostřednictvím **speciálních dotačních výzev**. Ty cílí například na zlepšení školního klimatu, týmovou práci mezi pedagogickým sborem, rozvoj spolupráce škol s rodiči a komunitami nebo profesní rozvoj vyučujících v oblasti práce s ohroženými žáky. Významnou oblastí podpory jsou i programy **doučování**.

Důležitým pilířem strategie je podpora **předškolního vzdělávání**. Včasný vstup do mateřské školy je jedním z nejúčinnějších způsobů, jak předcházet budoucím vzdělávacím nerovnostem. Dětem ze sociálně znevýhodněného prostředí je proto nabízena pomoc formou stipendií na školné a stravu, financování adaptačních programů i podpora terénních pracovníků a pracovníků, kteří rodinám pomáhají překonávat praktické a sociální překážky při vstupu dětí do předškolního vzdělávání.

Další zásadní změnou je plánovaný **přechod financování školských poradenských**

zařízení na centrální úroveň od roku 2027. **Cílem** je zajistit rovnoměrnou dostupnost poradenských služeb ve všech regionech bez ohledu na to, zda se nacházejí v ekonomicky silnějších či slabších oblastech. Školská poradenská zařízení jsou klíčová v podpoře žákyň a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, a jejich stabilní financování je proto nezbytným předpokladem pro dlouhodobou udržitelnost inkluzivního vzdělávání.

Záměrem všech těchto opatření je vytvořit podmínky, ve kterých každé dítě, bez ohledu na své sociální nebo rodinné zázemí, dostane reálnou šanci na úspěšné vzdělávání a osobní rozvoj. Školy, které pracují v obtížnějších podmínkách, musí mít k dispozici nástroje, jež jim umožní lépe reagovat na potřeby svých žákyň a žáků – ať už se jedná o dostatečné finanční prostředky, odborníky, kvalitní metodickou podporu, nebo cílené programy doučování a spolupráci s rodinami.

Nová opatření nejsou jednorázovou pomocí, ale součástí dlouhodobého a systematického přístupu k podpoře rovných příležitostí ve vzdělávání. Zásadní význam v tomto smyslu mají také opatření obecnější povahy, která přinášejí do vzdělávání nové systémové prvky. Jsou to zejména změny rámcových vzdělávacích programů předškolního a základního vzdělávání a jejich vzájemné propojení, změny ve vztahu k oborové nabídce středního školství a posílení důrazu na rozvoj kapacit vysokého školství a profesního terciárního vzdělávání na vyšších odborných školách. Smyslem všech těchto změn, nejen jednotlivě, ale především ve svém souhrnu, je zvýšit šanci každého dítěte.

Významnou novinkou v kurikulární oblasti je výslovné ukotvení základních gramotností (čtenářsko-pisatelské a matematicko-logické). V oblasti gramotnosti zejména čtenářské Česká republika dlouhodobě vykazuje příliš vysoký podíl dětí ve věku 15 let, které dosahují nejnižší úrovně gramotnosti podle vymezení OECD, nebo jsou dokonce pod touto hranicí, což zásadně snižuje jejich předpoklady k učení se čehokoli dalšího včetně profesního rozvoje. Nové kurikulum základních škol spolu s podrobnějším vymezením indikátorů postupného naplňování očekávaných výstupů učení v rámci metodické podpory má pomoci změnit tento nepříznivý stav.

Narovnávání příležitostí studovat na střední škole dle své volby a potenciálu

Jiří Nantl

Vystudoval politologii, sociální politiku a sociální práci na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity a práva na Právnické fakultě Masarykovy univerzity a Corporate Law na Nottingham Trent University. Od roku 2023 je náměstkem na ministerstvu školství, kde již dříve působil. Vedl práce na přípravě Strategie vzdělávací politiky 2020, předchůdci současné Strategie 2030+.

je také zapotřebí k překonání sociálních znevýhodnění. Česká republika vykazuje extrémní míru závislosti dosažení vyšších kvalifikačních úrovní vzdělání na vzdělání rodičů. Děti z rodin, kde žádný z rodičů neodmaturoval, mají statisticky téměř mizivou pravděpodobnost, že samy získají vysokoškolské vzdělání.

Vyrovňování příležitostí k dosažení vzdělání je nejen otázkou férovosti společnosti ve vztahu k osudu každého jedince, je to také celospolečenský a makroekonomický zájem na maximálním rozvoji a využití potenciálu všech občanů. Díky oběma posledním generacím strategie vzdělávací politiky České republiky (2020 i 2030) a přijatým opatřením z poslední doby jsme na cestě ke vzniku systému, který bude férovější a z hlediska dosahovaných výsledků vzdělávání efektivnější, jak o tom hovoří Strategie vzdělávací politiky 2030+.

Sociální znevýhodnění, nebo zdravotní postižení?

Text: **Zbyněk Němec (Univerzita Karlova)**

V rámci projektu Podpora rovných příležitostí (PROP) zavádí NPI do škol už od roku 2022 novou metodiku identifikace žáků se sociálním znevýhodněním. Ve výsledcích identifikace zaznamenávají pracovníci škol jak míru sociálního znevýhodnění žáka, tak i případný souběh sociálního znevýhodnění se zdravotním postižením diagnostikovaným ve školském poradenském zařízení. Z průběžných dat projektu PROP je patrné, že výskyt některých sledovaných diagnóz zdravotních postižení je u žáků se sociálním znevýhodněním mimořádně vysoký.

Ve školním roce 2023/2024 se v projektu PROP podařilo shromáždit podrobná data o počtech žáků se sociálním znevýhodněním (identifikovaných podle nové metodiky) a výskytu vybraných kategorií zdravotního postižení ze vzorku 257 základních škol. V těchto školách bylo v daném školním roce vzděláváno více než dvaadvacet tisíc žáků identifikovaných jako sociálně znevýhodněných, údaje o výskytu zdravotního postižení byly dále porovnány s mírou výskytu vybraných druhů postižení v celé populaci žáků navštěvujících základní vzdělávání (podle statistické ročenky MŠMT). Konkrétně, ve srovnání s celou populací žáků navštěvujících základní školy, u žáků se sociálním znevýhodněním:

- **specifické poruchy učení** byly diagnostikovány **více než dvakrát častěji** (5,15 % u celé populace žáků navštěvujících všechny základní školy v ČR, ale 12,46 % v populaci žáků se sociálním znevýhodněním);
- **poruchy chování** byly diagnostikovány **téměř čtyřikrát častěji** (2,1 % ze všech

žáků v základních školách, ale 8,3 % žáků se sociálním znevýhodněním);

- **vady řeči** byly diagnostikovány **více než pětkrát častěji** (1,49 % ze všech žáků v základních školách, ale 7,97 % žáků se sociálním znevýhodněním);
- a **mentální postižení** bylo diagnostikováno dokonce **více než desetkrát častěji** (1,56 % ze všech žáků v základních školách, ale 16,48 % žáků se sociálním znevýhodněním).

I tyto údaje z PROP podporují hypotézu o zbytečném nadužívání některých diagnóz zdravotního postižení u žáků, kteří ve skutečnosti nejsou zdravotně postižení, ale mají ve vzdělávání sociálně podmíněné bariéry. Určitou nadějí na narovnání stavu by v této oblasti do budoucna mohla představovat „indexace škol“ slibující vyšší míru podpory škol ve vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním. Kdyby každá škola dostala od státu prostředky na zajištění podpory ve vzdělávání každého jednotlivého žáka identifikovaného jako sociálně znevýhodněného, je velmi pravděpodobné, že by alespoň část těchto žáků vůbec nemusela vyšetření ve školském poradenském zařízení absolvovat – škola by zajistila žákovi podporu na základě identifikovaného sociálního znevýhodnění, nebyl by tak už důvod posílat žáka na vyšetření do školského poradenského zařízení. Snížila by se zátěž poradenských zařízení a snížil by se počet žáků zbytečně diagnostikovaných jako zdravotně postižených. To vše ale jen za předpokladu, že bude indexace škol nastavena skutečně efektivně. ■

Role doučování v českém vzdělávacím systému

Text: **Jana Straková (Univerzita Karlova) a kol.**

Až do pandemie covidu-19 měly české školy s organizovaným doučováním minimální zkušenosti. Výrazná změna nastala na podzim 2021, kdy MŠMT spustilo Národní plán doučování (NPD) s cílem zmírnit dopady výpadku prezenční výuky. Na doučování a socializační aktivity bylo vyčleněno 250 milionů korun, přičemž vyšší podporu získaly školy s větším podílem sociálně znevýhodněných žáků a těch ohrožených školním neúspěchem. V roce 2022 pokračovalo doučování v obdobném formátu díky financování z Národního plánu obnovy (830 mil. Kč).

Na tuto podporu navázal projekt Podpora rovných příležitostí (PROP), který umožňuje školám s vysokým podílem znevýhodněných žáků financovat doučování během školního roku i o prázdninách. V letech 2022–2023 bylo do PROP zapojeno 400 škol, z nichž 74 % organizovalo doučování během školního roku i o prázdninách.

Realizace doučování

Doučování je vnímáno jako klíčový nástroj dlouhodobé podpory žáků ohrožených školním neúspěchem a prevence předčasných odchodů ze vzdělávání. Slouží k posílení znalostí v hlavních předmětech a přípravě na přijímací zkoušky i k posílení češtiny u žáků s odlišným mateřským jazykem. Pedagogové zdůrazňují také rozvoj motivace a socializace žáků.

Vnímané problémy

Přestože je nabídka doučování široká, ne všichni žáci ji využívají. U mladších žáků

často chybí podpora rodičů, starší žáci mají vysokou absenci někdy i kvůli negativnímu vnímání doučování vrstevníky. Další překážkou je časté stěhování žáků během školního roku, což stěžuje pravidelnou docházku.

Přínosy doučování

Většina vyučujících považuje doučování za přínosné – zmiňují zlepšení prospěchu, snížení počtu propadajících, lepší výsledky v matematice a čtenářské gramotnosti. Důležitým efektem je zvýšení sebevědomí žáků, kteří se díky doučování stávají aktivnějšími a zlepšují svou pozici v kolektivu.

Doporučení a klíčové faktory efektivity

Zahraniční výzkumy ukazují, že efektivita doučování závisí na kvalitě obsahu, metodice a kvalifikaci doučovatelů. Nejlepších výsledků dosahují programy s jasně strukturovaným obsahem, vedeným učiteli, asistenty nebo studenty učitelství, s malými skupinami (max. šest žáků) a pravidelným režimem (2–3× týdně po celý školní rok). Neplacené doučování nekvalifikovanými dobrovolníky má výrazně nižší účinnost.

V českém prostředí je důležité přizpůsobit doučování individuálním potřebám žáků a systematicky sledovat jejich pokrok. Školy by měly zavést evidenci dětí se speciálními potřebami a vyhodnocovat efektivitu podpory. Zásadní je také motivace k pravidelné školní docházce, aby doučování mohlo plnit svůj účel a vyrovnávat šance dětí z různých prostředí. ■

! Tipy ze všech stran

Svět českého vzdělávání je povzbudivě čínorodý, živý a kreativní. Existuje celá řada projektů a aktivit, které pomáhají na lokální i celostátní úrovni.

Asociace sociálních pedagogů (ASOCP)

Asociace sociálních pedagogů je profesní organizace, která podporuje rozvoj sociální pedagogiky ve školním prostředí i mimo něj. Zaměřuje se na legislativní ukotvení profese, sdílení dobré praxe, odbornou podporu sociálních pedagogů a rozšiřování povědomí o jejich přínosu ve vzdělávání. Jejím cílem je zlepšit přístup ke vzdělání pro všechny děti bez ohledu na jejich zázemí.

Více na: asocp.cz

Občanské sdružení Květina

Občanské sdružení Květina je nezisková organizace působící v regionu Duchcov a Teplice. Jeho posláním je podpora integrace osob se sociálním znevýhodněním, zejména dětí a mládeže, do společnosti a prevence sociálního vyloučení. Sdružení provozuje například nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Klub Květina, kde nabízí volnočasové, vzdělávací a preventivní aktivity, včetně podpory romské kultury a tradic.

Více na: oskvetina.cz

Odbor pro sociální začleňování MMR ČR

Odbor pro sociální začleňování Ministerstva pro místní rozvoj ČR pomáhá obcím řešit problémy spojené se sociálním vyloučením. Podporuje města a obce při plánování a realizaci místních strategií, které usilují o zlepšení životních podmínek lidí v sociálně znevýhodněném prostředí. Spolupracuje s úřady, školami, neziskovkami i dalšími aktéry na systémových změnách v oblasti bydlení, vzdělávání i zaměstnanosti.

Více na: socialni-zaclenovani.cz

Člověk v tísni

Člověk v tísni patří mezi největší neziskové organizace v ČR. V rámci svých sociálních programů dlouhodobě podporuje děti a rodiny ohrožené sociálním vyloučením. Nabízí doučování, podporu ve vzdělávání a rozvoji dětí, a věnuje se také vzdělávání pedagogů v oblasti práce s různorodými třídními kolektivy. Ve školách prosazuje rovný přístup ke vzdělání a spolupracuje přímo s učiteli, asistenty i vedením škol.

Více na: clovekvtsni.cz

Včelka

Včelka je online vzdělávací aplikace určená především pro žáky na prvním stupni základní školy, která pomáhá s rozvojem základních dovedností, jako je čtení, psaní, matematika a cizí jazyky. Aplikace nabízí interaktivní a hravá cvičení, která jsou vhodná jak pro běžné žáky, tak pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, například s dyslexií, nebo pro děti z odlišného jazykového prostředí. Včelka je vyvíjena ve spolupráci s odborníky na vzdělávání a speciálními pedagogy, aby mohla sloužit jako individuální trenér čtení a cizích jazyků doma i ve škole. Cílem Včelky je odhalit a doplnit mezery v základních gramotnostech a pomoci dětem skutečně porozumět učivu a zautomatizovat získané dovednosti.

Více na: vcelka.cz

Awen Amencia

Awen Amencia je nezisková organizace zaměřená na podporu rovných příležitostí pro romské děti ve vzdělávacím systému. Jejím hlavním cílem je boj proti segregaci romských dětí ve školách a podpora jejich začleňování do běžných, nesegregovaných tříd. Organizace pracuje především s romskými rodiči, kterým poskytuje informace o vzdělávacím systému, právech dětí a důsledcích segregace. Organizace se dále věnuje advokacii, litigaci v oblasti diskriminace a spolupracuje na projektech s Radou Evropy a Evropskou komisí. Název „Awen Amencia“ v romštině znamená „Pojďte s námi“ a odkazuje na společnou cestu k rovným příležitostem a zdravé společnosti.

Více na: awenamenca.cz

PAQ Research

PAQ Research je nezávislá výzkumná organizace, která propojuje kvalitní data, analýzy a veřejné politiky. Zaměřuje se na témata vzdělávání, sociálních nerovností, integrace znevýhodněných skupin i regionálního rozvoje. Výstupy jejích výzkumů pomáhají formulovat doporučení pro praxi i politická rozhodnutí. Spolupracuje s obcemi, školami, neziskovými organizacemi i státní správou.

Více na: paqresearch.cz

SOFA

SOFA – Společnost pro podporu rodin a dětí působí v oblasti duševního zdraví dětí a dospívajících. Zaměřuje se na preventivní programy, krizovou intervenci a péči o děti ve školách i v rodinách. Výjimečná je především díky svým multidisciplinárním týmům, které přímo docházejí do škol a pomáhají tam, kde je to aktuálně nejvíce potřeba – včetně případů, které vyžadují komplexní přístup.

Více na: societyforall.cz

META

META je nezisková organizace podporující rovný přístup ke vzdělání pro děti a žáky s odlišným mateřským jazykem (OMJ). Nabízí metodickou podporu školám, vzdělávací kurzy pro pedagogy, poradenství i přímou pomoc rodinám. META také připravuje a poskytuje materiály, které usnadňují začlenění dětí s OMJ do školního prostředí a podporují vícejazyčnost jako přirozenou součást vzdělávání.

Více na: meta-ops.cz

Česko konečně pracuje na desegregaci

Text: **Karel Gargulák**

Karel Gargulák působí jako analytik vzdělávací politiky v organizaci PAQ Research, kde se dlouhodobě věnuje řešení nerovností ve školství. V textu představuje aktuální pohled na problematiku segregace a nové systémové i lokální přístupy, které usilují o zlepšení šancí dětí ze znevýhodněného prostředí na kvalitní vzdělání.

Pro děti z chudých rodin bývá v Česku složité přejít ze základní na střední školu a úspěšně ji dokončit. V Plzni proto vznikl program, který se věnuje mladým lidem od 13 let se složitým zázemím. Lidé z organizace Tady a Teď a Krajského centra vzdělávání s nimi pracují na jejich dovednostech a motivaci. Program často využívá žactvo ze segregovaných škol – v Plzni mají nejméně jednu. Podobné intervence sledujeme ve více městech. Pro úspěšnou desegregaci nicméně potřebujeme posílit i systémová řešení.

V Česku existuje víc než 130 základních škol, kde Romové tvoří přes třetinu žáků. U téměř 80 z nich jde o většinu. Jsou to běžné školy nebo bývalé praktické školy – dnes označované jako školy podle § 16/9.

Různé příčiny segregace

Pozadí segregace se může lišit. Někdy může jít o prostorové vyloučení, kdy chudé romské rodiny žijí v některých částech většího města nebo tvoří významný podíl obyvatel menších obcí. Často ale existují i segregované školy, které jejich zřizovatelé

vytvořili záměrně. Na některých místech může jít i o „neorganizovanou“, avšak existující strategii, která se pojí s „úprkem“ majoritních rodičů.

Česko po letech nepřijatelného otálení konečně pracuje na desegregaci. Reformy provádí ministerstvo školství, Národní pedagogický institut ČR, Agentura pro sociální začleňování a PAQ Research. Organizace podepsaly memorandum a spustily projekt, který má zlepšit výsledky dětí i jejich šance v životě. Projekt vychází z Akčního plánu k rozsudku D. H. a karty Etnická desegregace schválené ministerstvem školství.

Projekt vybral 10 měst, která mají v některé ze svých škol vyšší zastoupení romského žactva než v ostatních školách. Do výběru vstoupila i kritéria, která zohledňují různorodost situací — od velikosti samospráv přes úroveň prostorového vyloučení po segregaci do speciálního školství. Tomu by mělo odpovídat testování různých přístupů. Stát a zřizovatelé škol by měly získat know-how, pomocí jakých nástrojů zlepšovat šance dětí. Zkušenosti rozšíří existující metodiku na webu Desegregace.cz.

Dvě tváře Ostravy

V některých částech městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz žije velký podíl romských rodin v chudobě. Obvod zřizuje dvě pracoviště veřejné školy tzv. „plně romské“ a dále je zde jedna segregovaná neveřejná škola církevního zřizovatele. Výsledky škol ukazují na hluboké problémy, kdy téměř 50 % žactva nedokončí základní vzdělání. Podobné školy najdeme i Brně, Ústí nad Labem, Karviné, Krupce a dalších městech.

Řešení musí být z podstaty komplexní. Zahrnují zvýšení kvality a inkluzivity výuky na všech školách zřizovatele, posílení podpůrných pozic (především těch odborných – speciálních či sociálních pedagogů) či systémové propojení škol a sociálních služeb, které se zaměřují na práci s rodinami. Vše nicméně začíná už před nástupem do školy.

Dobrou praxi právě z Ostravy reprezentují tamní mateřské školy Špálava či Bohumínská. Školky dokážou vyhledávat předškolní děti, získat si důvěru rodičů a překonat jejich návyky z prostředí, se kterým samotní často nemají dobré zkušenosti.

nosti. Romské asistentky navštěvují rodiny, odkud děti s rodiči pokračují do rodičovského klubu, kde se seznamují s životem v mateřské škole. Program Začít spolu zároveň nabízí dostatečně atraktivní výuku také pro děti z majoritních rodin, školka proto není segregovaná.

Co vše desegregace zahrnuje

Pilotáže a know-how jsou užitečné, zároveň potřebujeme vykročit k systémovým změnám. Segregace odporuje zákonu a její odstranění zlepšuje výsledky dětí, pomáhá ekonomice a snižuje napětí v lokalitách.

Co desegregace vyžaduje?

- **Zákaz segregace** musí být jasně ukotvený v zákonech i v praxi běžného a speciálního školství.
- **MŠMT a ČŠI** potřebují jasné pravomoci k vymáhání desegregace a odborné týmy, které se tomu budou věnovat.
- **Zřizovatelé škol** mají nést odpovědnost za kvalitu a inkluzi ve svých školách – to vyžaduje profesionálnější správu školství na místní úrovni.

Počet základních škol a jejich žáků s odhadovaným třetinovým a vyšším podílem romských žáků – krajský pohled

(zdroj: MŠMT)

Podíl romských žáků – odhad k 30. 9. 2023

Kraj	Škol	Žáků	R. žáků
Hlavní město Praha	2	286	130
Středočeský kraj	12	879	411
Jihočeský kraj	4	545	246
Plzeňský kraj	6	544	265
Karlovarský kraj	7	438	240
Ústecký kraj	35	8512	5144
Liberecký kraj	11	791	399
Královéhradecký kraj	6	404	223
Pardubický kraj	2	99	43
Kraj Vysočina	2	27	15
Jihomoravský kraj	5	1358	1076
Olomoucký kraj	9	556	443
Zlínský kraj	3	178	115
Moravskoslezský kraj	23	4475	3291
Celkem	127	19 092	12 041

- **Včasný nástup do kvalitní mateřské školy** musí být samozřejmostí pro všechny děti, zejména ze znevýhodněného prostředí.
 - **Cílená podpora pro znevýhodněné děti:** více odborného personálu ve školách a odstranění ekonomických bariér (např. pomůcky, stravování).
 - **Podpora obcí a krajů,** které zavádějí desegregační strategie – formou programů z národních či evropských fondů.
 - **Desegregace jako součást vzdělávací politiky:** od přípravy učitelů a ředitelů po školní programy a poradenství.
 - **Lepší data o školách a poradnách:** absence, klima, výsledky, doporučená opatření – a jejich systematické vyhodnocování.
 - **Pravidelné reporty pro stát, kraje i obce,** které ukáží, jak si školy vedou – včetně známek možné segregace.
 - **Bytová politika** musí řešit prostorovou segregaci a bytovou nouzi – bez zajištění důstojného bydlení se školní desegregace nehne z místa. ■
- Aktuální informace a příklady dobré praxe najdete na webu zapojmevsechny.cz/desegregace

Sdílení mezi řediteli škol: Osvědčená cesta k lepší podpoře žáků

Text: **Petra Macková**

Setkávání ředitelů a vedení škol v projektu Podpora rovných příležitostí (PROP) potvrzují, že vzájemná inspirace a profesní propojení mají zásadní význam pro rozvoj škol s vyšším zastoupením žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí.

Projekt Podpora rovných příležitostí (PROP) ukázal, že peer-to-peer setkávání ředitelů a ředitelů škol má skutečný smysl a přináší konkrétní výsledky. Od března 2023 do dubna 2025 proběhlo 247 regionálních a čtyři celostátní setkání, kterých se zúčastnilo přes 3 368 účastníků – převážně ředitelů a jejich zástupců. Tato setkání se stala stabilní platformou pro otevřenou diskuzi, sdílení zkušeností a hledání řešení aktuálních výzev, kterým čelí školy s vyšším počtem žáků ze sociálním znevýhodněním.

Ředitelé oceňují zejména možnost bezpečně sdílet své zkušenosti, navazovat nové kontakty a získávat inspiraci od kolegů z různých regionů. Témata setkání vycházejí z jejich skutečných potřeb – od podpory žáků a zlepšování školního klimatu přes zavádění nových pozic, jako je sociální pedagog, až po prevenci předčasných odchodů ze vzdělávání. Významnou roli hraje i účast odborníků a hostů, kteří přinášejí nové pohledy a rozšiřují spektrum možných řešení.

Z dotazníků zpětné vazby je patrné, že účastníci nejvíce oceňují sdílení dobré praxe, konkrétní příklady inovativních přístupů a přátelskou atmosféru. Přínosná je také možnost získat aktuální informace z MŠMT, ČŠI i samotného projektu PROP. Praktické rady a inspirace, které si ředitelé ze setkání odnášejí, často vedou k okamžitému zavedení nových kroků ve školách.

Celostátní setkání pod názvem **PROPojení** ředitelů navíc umožnila ještě širší výměnu zkušeností a posílila profesní komunitu napříč republikou. Diskuze o spravedlivém poskytování podpory, spolupráci se zřizovateli

či práci s nepedagogickým sborem přinášejí konkrétní náměty, jak dále rozvíjet školy a lépe podporovat žáky i jejich rodiny.

Světla Veselá Nová, koordinátorka pro Ústecký kraj, vývoj setkávání komentuje takto: „Přes počáteční nedůvěru ředitelů a obavy ze strany konzultantů se nám podařilo úspěšně naplnit koncept peer-to-peer, který nyní poskytuje prostor pro sdílení zkušeností a vzájemnou podporu při řešení podobných problémů, s nimiž se zapojené školy potýkají.“

Děkujeme všem ředitelkám a ředitelům za jejich otevřenost a ochotu sdílet zkušenosti. A těšíme se na další společná setkávání. ■

Regionální setkání v číslech

Od 03/2023 do 04/2025
se celkem uskutečnilo

247 regionálních setkání

z toho: **105** (2023), **107** (2024),
35 (2025, 1. čtvrtletí)

545 hodin

3 368 účastníků celkově

(z toho **1 186** jedinečných) tvořili
přibližně dvě třetiny ředitelé škol nebo
jejich zástupci. Zbylou třetinu pak
zastupovali učitelé, sociální a speciální
pedagogové a asistenti pedagogů

EduRevue

Téma: **Podpora rovných příležitostí**

Vydání: **2025/4**

Šéfredaktorka:

Markéta Beková

Redakce:

Libor Hruška, Barbora Postránecká, Tomáš Machalík, Gabriela Kermesová,
Alice Kourkzi, Tereza Škachová, Petra Macková

Foto:

David Háva a archiv PROP

Foto na titulní straně:

David Háva

Jazyková korektura:

Vlasta Kohoutová

Grafika:

Petra Smolíková

Tisk:

Profi-tisk group, s. r. o.

Vydavatel:

Národní pedagogický institut České republiky,
Senovážné nám. 25, 110 00, Praha 1

Jak se vám líbí EduRevue?

Napište nám na edurevue@npi.cz

Rok vydání: 2025

ISSN 3029-5122

Více na
www.edurevue.npi.cz

Více na
zapojmevsechny.cz

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

NÁRODNÍ
PLÁN OBNOVY

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Aby se děti těšily do školy
a učitelé a učitelky měli tu
nejlepší práci na světě.

